

Johann Quistorp Johannes Henricus Wagenerus

Disputatio Theologica De Ecclesia Militante

Rostochii: Kilius, 1643

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn73781814X>

Druck Freier Zugang

Vert.: ① A. Wiese
② H. Kröger
③ J. H. Wagnerius

Joh. Christop.
R.-U. Theol. 1643.

DISPUTATIO THEOLOGICA
DE

ECCLESIA
MILITANTE

Quam

Divinâ adspirante gratiâ

Permissu Venerandæ Facultatis Theologicæ
In Celeberrimâ Academia,
ROSTOCHIENSI,

PRESIDE

Admodum Reverendo, Clarissimo & Excellentissimo

VIRO

DN. JOHANNE QUISTORPIO,

S.S. THEOLOGICÆ DOCTORE ET PROFESSORE

Celeberrimo, Facultatis Seniore Dn. Præceptore,

Fautore & Promotore suo summâ animi obser-
vantâ prosequendo,

Publico Doctorum Examine subjecit

M. JOHANNES HENRICUS WAGNERUS,

Cellâ Lunæburg:

In Auditorio Majori ad diem 7. Octobr.

horis à 7. matutinis.

•S(O)S•

ROSTOCHII,

Typis expressa NICOLAI KILII, Acad. Typog.

ANNO M. DC. XLIII.

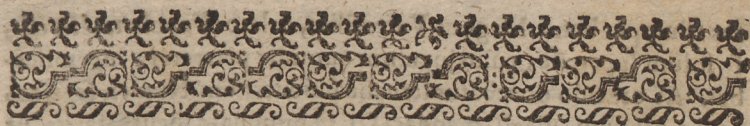
467

1043

ECCLLESIA
MILTANTE

M. JOHANNES HENRICUS WAGNERUS

ΣΥΝ ΤΕΩ.

DISPUTATIO THEOLOGICA

DE

ECCLESIA.

THESIS I.

SI piorum sortem ab ipsis mundi natalibus probè consideremus, & qualis omnibus temporibus fuerit, paulò altiùs memorià repetamus: deprehendemus sanè, nunquam eam ita felicem fuisse, quin subinde & hostes habuerit gravissimos qui pios extinctum iverunt; & hæreticos, qui fundamenta fidei convellentes, alio itinere quàm à Christo monstratum fuit ad salutem contenderunt; adeò, ut quod de singulis piis poëta cecinit:

Nunquam bella piis, nunquam certamina desunt

Et quo cum certet mens pia semper habet;

Id veriùs de universo Ecclesiæ systemate dici possit, hâc præsertim ultimâ mundi senectâ, quâ plurima ejus membra exiliis, paupertate & morte mulctantur, imò adversitates & difficultates, quas singulis seculis sustinuit, conjunctim, uno quasi impetu facto jam confluunt, & in ipsius perniciem conjurâsse videntur.

II. Verùm enimverò licet Ecclesia ab ipso humani generis ortu vim extrinsecus passa sit & jam patiatur maximam, non tamen succubuit profus neq; succumbet. In ipso mundi principio sanguine Abelis, primi veritatis coelestis confessoris, dedicata, saepe postea interitura planè visa fuit. Noes, justitiæ divinæ præco, surdis diu auribus locutus, toto quidem mundo vindicem veritatis pietatisq; studiosum neminem reperiebat; nihilominus solus ipse cum septem animarum familiâ inæstimabilem hunc servabat thesaurum, pereunteq; universo mortalium genere insuperabili hâc Divâ læ-

A

cus

tus triumphabat. Magnus Vates Eliás, deletos Prophetas Israëlís, se solum superesse, cuius jugulum quotidie peteretur, ingemiscbat. At oraculo docebatur servasse sibi aeternum Numen septem millia genum, Baali, mendaci DEO nunquam incurvata; ita, ut semper aliqui extiterint, qui, quantumvis tutam & tranquillam sedem in fluctuosissimo hujus mundi salo non habuerint divinam tamen virtutem omnem vim injuriamque externam superarunt, neque vero DEI cultu ullis molestiis aut difficultatibus sese abduci passi sunt, quod omnino non nisi summam DEI bonitati & clementiae acceptum ferri potest, qui hominum sibique adhaerentium partibus nunquam defuit. Nec dubium est, quin sicut DEUS hactenus semper sibi coetum quandam in sese credentium reservavit, ita porro ad finem usque mundi eundem sit reservaturus.

III. Hujusmodi coetus *Ecclesia* vocatur, de qua *ἐκκλησία* quaedam in praesentia instituturi, rectissime officio nostro defuncturi videmur, si quatuor capitibus seu membris eam pertractemus, exposituri cum DEO 1. *Quid & qualis sit Ecclesia*: 2. *Quae ejus cognoscenda Nota*. 3. *Quae auctoritas*: 4. denique, *quod Regimen*.

IV. Notetur autem hic nos in praesentia potissimum agere de Ecclesia militante visibili, & quidem cum primis de illa, quae est Novi Testamenti; invisibilem enim, hoc est, collectionem illorum, qui verè credunt, & finem fidei, animarum nempe salutem assequuntur, utpote humanis oculis imperviam, DEO relinquimus.

V. *Ecclesia haec visibilis est coetus vel congregatio hominum docentium & discipulorum verbum DEI, & utentium Sacramentis, quos sub capite Christo in hac vita conjungit vel fides vel certe si dei professio.*

VI. Haec quandoque latior diffusa, per Asiam, Africam & Europam dispersa (quod ex historia conversionis gentium peti potest) quandoque propter tyrannicam & eam opprimentium saevitiam, falsorum doctorum deceptiones, & DEI, Verbi sui contemptum vindicantis, justum judicium angustioribus terminis inclusa fuit.

VII. Definitum est *Ecclesia*, *ἐκκλησία* h. e. ab evocatione nomen habens, q. d. evocationem, & optime quadrat coetui ex mundo (quorsum spectat particula *ἐκ*) à DEO ad regnum Filij sui evocato (quod innuit verbum *ἐκκλησία*.) Hebraei vocarunt *קָהָל* à radice *קָהַל* id est, convocatus fuit (unde quidam per

percontractionem græcam vocem κελειν deducunt) & κηϋ i e.
cœtus cexto tempore congregatus.

VIII. Græca verò vox (Εκκλησία) olim apud Athenienses
usitata fuit; nominarunt enim illi cœtum civium, qui voce præ-
conis è reliquâ turbâ quasi nominatim evocabantur ad concionem,
vel ad audiendam Senatus sententiam. Hinc Scriptores sancti no-
men hoc mutuò sumserunt, & ad sanctiorem usum transfulerunt,
idq; aptissimè. Nam qui ad veram DEI Ecclesiam pertinent, non
fortuito neq; casu, nec propriis viribus freti ad illam confluunt, sed
vel immediatè à DEO, vel mediatè voce præconum verbi ex hoc
mundo ad regnum DEI evocantur. Atq; hinc congruenter natu-
ræ & convenienter rei verbum illud קָרַב extat in conjugatione
primâ passivâ Niphal, sicut & alia: שָׁבַע juravit, נָבַא Prophe-
tavit קָרַב pugnavit, יָשַׁב incubuit נָבַא consolatus est
se, &c: ut in dicitur, quemadmodum nemo nisi à DEO aut DEI
vicariis iustus, vocatus, adjutus &c. hæc omnia feliciter præstare
potest; ita etiam hoc, ut aliquis verum ac vivum Ecclesiæ fiat
membrum, à solâ grâtiâ divinâ dependere non à nostris viribus.

IX. Colligit sibi Ecclesiam hanc Christus per doctrinam Verbi
sui, ex cujus auditu nascitur fides salvifica, & administrat onem
Sacramentorum, quibus illâ augetur confirmatur & obli-gnatur.
Nam sicuti Resp: quædam per leges constituitur & stabilitur, &
cum constituta fuerit, operam dat, ut leges conserventur, iisq; obe-
dientia à subditis præstetur: ita quoq; Ecclesia, quæ quasi Resp.
quædam Christiana est, in quâ homines ad summum suum bonum
perveniant, colligitur per verbum & Sacramenta, in quibus (sicuti
in legibus est $\eta\ \sigma\omega\tau\eta\rho\iota\alpha\ \tau\eta\varsigma\ \pi\omega\lambda\epsilon\omega\varsigma$) salus & incolumitas est Ec-
clesiæ. Per hæc enim homines mortui vivificantur, cæci illumi-
nantur, ad DEUM convertuntur, fide donantur, & in eadem con-
firmantur. Et quia in omni conversione sunt duo termini prior à
quo; posterior *ad quem, ille* est regnum Diaboli, potestas tenebrarum,
vana mundi conversatio &c: *hic* est regnum Filij DEI, in hac vitâ,
gratiæ; in alterâ, gloriæ.

X. Utitur verò DEUS in hac Ecclesiæ collectione operâ &

ministerio illorum, qui verbum annunciant & Sacramenta administrant, quos ministros Verbi appellamus. Possent etiam vocari Magistratus, in Ecclesiâ, voce latius sumptâ. Nam quemadmodum In Repub. Magistratus, quicquid habent. potestatis & auctoritatis, à summâ, quæ superiorem nō agnoscat sive majestate id acceperunt, & legibus alligati sunt, quas suâ auctoritate ferre aut abrogare non possunt: sic quoq; in Ecclesiâ ministri Verbi à Christo dependent, & Verbo, quod continet articulos fidei, quos vice legum esse diximus, alligati sunt, ut ei nec addere nec demere ullo pacto debeant, neq; ab eo ad dextram vel sinistram deflectere. Unde patet, auctoritatem docentium in Ecclesiâ dependere à Verbo, eoq; inferiorum esse, ita ut non possint aut debeant articulos fidei vel ferre, vel mutare, vel etiam abrogare. Quæ verò germana sit auctoritas docentium, sive quænam sint genuina ministrorum Verbi officia, non est hujus loci, nec instituti nostri hîc exponere. Nos hîc breviter saltem considerabimus, quæm ordinem habeant docentes inter sese in Ecclesiâ, vel quomodo unâ cum discipulis Ecclesiam constituent.

XI. De hoc Paulus. 1. Cor. 12. v. 28. *Alios constituit DEUS in Ecclesiâ primùm Apostolos, secundò Prophetas, tertio Doctores, deinde virtutes deinde dona sanationum.* Et Ephes. 4. v. 11. *Dedit alios quidem Apostolos alios Prophetas, alios Evangelistas, alios autem Pastores & Doctores.* Nempe, *Apostolos* Dominus nominavit duodecim illos Luc. 6. v. 13. *quos constituerat ut secum essent, & ut mitteret eos ad prædicandû, & ut haberent potestatem sanandi morbos & ejiciendi dæmonia:* Marc. 3. v. 14, 15. Atq; hos eâ potestate instructos postea misit, ut prædicarent regnum DEI & sanarent infirmos: Luc. 9. v. 1 & 2. Post resurrectionem idem officium denuò demandavit, vide Matth. 28. v. 18, 19, 20. Marc. 16. v. 15, 16. &c.

XII. Ut autem officio suo rectius fungi possent idq; majori cum fructu & utilitate exequi, instruxit eos donis miraculorum, & præcipuè die Pentecostes induit eos virtutè ex alto, ut loquerentur variis linguis: Actor 2. v. 4. *Quin & alii per ipsorum ministerium ad fidem adducti visibilibus Spiritus S. donis exornati fuere!* Actor: 8. v. 17. *miracula patrarunt, & linguis locuti sunt,* Actor 10. v. 46. &c. 19. v. 6. *Verùm hæc fuerunt in primitivâ & adhuc nascente Ecclesiâ,*

Ecclesiã, quippe opus tunc erat, ut peculiari quãdam auctoritate, vi & virtute initium fieret Ecclesiã N. T. & aboleretur Synagoga & Iudaismus, & vocarentur & converterentur gentes. Ipsi autem Apostoli constituerunt presbyteros per singulas Ecclesias: Actor. 14. v. 23. Tit. 1. v. 5. qui idem erant cum Episcopis, ut colligere licet ex Actor. 20. v. 17. & 28. Tit. 1. v. 5. 7.

XIII. Ex his probe consideratis facillè patescit: ipsos ministros Verbi iper quos Christus Ecclesiã sibi colligit & conservat, in duplici esse differentiã; nempe, alios *Ordinarios* h. e. quos omnitempore in Ecclesiã oportet esse, & sine quibus Ecclesiã esse non potest: alios *Extraordinarios*, quos ad certum tempus ob peculiare quãdam rationes DEUS existere voluit. Apostolos itaq; ad certum duntaxat tempus esse voluit, ut Ecclesiã fundarent. Hãc enim ratione illi Apostoli fuerunt, quã ratione nemo illis succedit. Idem sentimus de Prophetis, donis sanationum & linguis, quã dona ob certas causas & ad certum tempus DEUS in Ecclesiã vigere voluit. *Ordinarij* verò ministri in Ecclesiã sunt Pastores & Doctores, Presbyteri ab ætate, & Episcopi ab officio dicti. Hi quidem omnes Apostolis succedunt non quatenus Apostolis sed quatenus officio ab Apostolis ad se derivato funguntur. Hoc itaq; respectu omnes Episcopi & Presbyteri inter se pares sunt, sicut Apostoli ipsi neq; jure divino ullus alteri prælatus est.

XIV. Cùm autem fides Verbo & Sacramentis excitetur & confirmetur; & amittatur, si illa negligentur, aut peccatis opera detur, hinc duo videntur ministrorum præcipua esse officia: *Unum* tractandi Verbum & Sacramenta, *alterum*, advertendi in mores & vitam auditorum. De hoc officio Ezech. 3. v. 17. *Fili hominis, speculatorem dedi Te domui Israël, &c.* & Paulus 1. Tim. 5. v. 20. *Eos qui peccant, in conspectu omnium argue, ut & reliqui metuant.* Utrumq; complexus est Petrus. 1. Epist. c. 5. v. 1. 2. 3. & Paulus Actor. 20. v. 28. & 2. Tim. 4. v. 2. Hinc manifesta ratio instarum appellationum: *Pastores*, sc. dicuntur, quoniam gregem doctrinã verbi pascant, & ejus curam habeant, sicut ovium pastores. *Presbyteri* dicti sunt, propter ætatem, quòd non facillè juvenes ad hujusmodi functionem deligerentur. *Episcopi*, propter inspectionem & gubernationem. *Doctores*, propter munus docendi, ob quam causam etiam

Evangelistæ. Actor: 21. v. 8. Ephes: 4. v. 11. 2. Tim. 4. v. 5. nec non
 Prophetæ. Cor: 14. v. 29. 31. 32. Actor. 15. v. 32. Doctorum au-
 tem munus latissimè patet, eorumq; variæ sunt differentiæ secun-
 dum varia dona, quibus eos instruxit Spiritus ad utilitatem Ec-
 clesiæ *distribuens privatim singulis, ut vult*: 1. Cor. 12. v. 7. & 11. Præ-
 ter duo præcipua modò dicta, tertium Presbyterorum officium est;
 externum Ecclesiæ ordinem, ceremonias, & ritus ita instituire &
 moderari *ut omnia fiant ad edificationem decenter & ordine*: 1. Cor:
 14. v. 26. & 40. Hinc præesse dicuntur 1. Tim. 5. v. 17. *πρῶτος ὄντας
 πρεσβύτεροι*. Porro, successu temporis factam est. ut Episcopi no-
 men peculiariter tribueretur illi, qui reliquis præesset, ita tamen, ut
 hic saltem peculiare quid obtineret præ reliquis, quoad potestatem
 externam, gubernationem nempe & inspectionem in vitam & mo-
 res ipsorum presbyterorum. Atq; hæc prærogativa sive dignitas eti-
 am à primitiva Ecclesiâ non videtur fuisse aliena; hujusmodi enim
 locum sine dubio habuit in Ephesinâ Ecclesiâ Timotheus, ad quem
 Paulus: *Adversum Presbyterum accusationem ne accipito, nisi sub
 duobus aut tribus testibus*. Et in Cretensi Titus Nempe, ratione
 ætatis aut eruditionis aut, aliorum donorum hæc dignitas ordinis
 & externæ gubernationis aliquibus concessa est. Postea deniq; fa-
 ctum est, hodieq; nonnullis in locis usu jam venit, ut non tantum
 presbyteris singularum Ecclesiarum unus præficiatur, qui Episco-
 pus vel superintendens dicitur, sed Episcopis ipsis Archiepiscopi,
 & inter hos primatus concessus Patriarchis. Et quia hæc faciunt
 ad ordinem & decorum, & Ecclesiæ gubernationem externam, in
 pace & concordia commodius administrandam à nemine impro-
 bari possunt nec debent, dum modo tamen absoluta necessitas &
 jus divinum constitutionibus humanis non affingatur, ut omnes,
 quò ad ea, quæ propria & præcipua ministrorum Verbi sunt, pares
 esse concedantur.

XV. Ex jam antè dictis obscurum esse non potest, quædam ta-
 lia Ministrorum esse officia, ut sine iis omnino Ecclesiâ esse non pos-
 sit alia verò spectare ad bene esse Ecclesiæ, atq; hinc oriri etiam ta-
 lem distinctionem ministrorum, quorum usus est in Ecclesiâ. Et
 quæ hactenus diximus, ut plurimum spectant ad eos sine quibus Ec-
 clesiâ esse non potest, nisi quòd *πρεσβυτερος* ostendimus, ex institu-
 tione

tionē humanā presbyteris accidere, ut ratione habitā externi ordinis & dignitatis alij eorum sint Episcopi, alij Archiepiscopi. Hoc autem ad Ecclesiā, quando floret & copiosa est, bene esse spectat potius, quā ipsum esse.

XVI. Hi itaq; de quibus jam diximus, Ecclesiā doctores & Verbi ministri, quando Ecclesia consideratur ut domus DEI, ipsi sunt *οικοδομηταις*, seu *οικοδομοι*, καὶ *οικονομοι*, Matth. 21. v. 24. 1. Cor. 4. v. 1. 1. Petr. 2. 7. confer & Matth. 13. v. 52. 1. Cor. 3. 9. 10. 12. 14. In DEI *γεωργία* sunt *θεῶν σύνεργοι*, 1. Cor. 3. v. 9. *ἄγγελοι*, Apoc. 2. 1. & c. 3. v. 1 & c. Per hos suos servos vocat DEUS serio omnes homines, seu totum genus humanum ad cœlestes nuptias, Matth. 22. v. 3. ad magnum convivium, Luc. 14. v. 16. 17. ad regnum. Matth. 10. 7. Luc. 12. 32. ad lucem, Act. 26. 18. Coloss. 1. 10. 1. Petr. 2. 9. nec tantum DEUS *καλεῖ*, Rom. 8. 30. 1. Thess. 2. 12. c. 4. 7. sed & *παρακαλεῖ*, 2. Cor. 5. v. 20. imò quandoq; *ἀναγκάζει*, Luc. 14. 23.

XVII. Quia verò non omnes gratiam oblatam sibi applicant, Verbum cōtemnunt; neq; omnes Sacramentis dignè & ritè utuntur, hinc adeò fit, ut in externo Ecclesiā coetu pars quædam sint electi ac verè credentes: & pars quædam non sancti, qui, quia fide carent, vel ab eadem ante vitæ finem desciscunt, damnantur. Quamquam enim Ecclesia propriè sit congregatio sanctorum & verè credentium: tamen in hac vitâ multi sunt, eandem veritatem & profitentes, sed hypocritæ & mali.

XVIII. Probant hanc bonorum & malorum mixturam in Ecclesiā coetu visibili I. dilucida Scripturæ testimonia; Rom. 2. 28. c. 9. v. 6. 1. Cor. 11. 19. Act. 15. 30. 1. Joh. 2. 19. II. Exempla, fuerunt enim in eadem Ecclesiā Abel & Cain, Gen. 4. David & Saul, 1. Sam. 17. 18. & seqq. cap. Christus & Pharisei & c. aliaq; plurima. III. Ecclesiā cum Zizaniis, aliisq; rebus, in quibus bona mixta sunt malis, instituta. comparatio Matth. 13. v. 24. & seqq. videantur etiam loca Matth. 3. 12. Joh. 13. 10. 2. Tim. 2. 20. Matth. 25. 1. 2. & 32. Joh. 15. v. 2. & seqq. Atq; adeò hic locum habet illud Bernhardi effatum: *Tria sunt loca: Cælum, infernus, terra, & habent singula suos habitatores: Cælum solos bonos, infernus solos malos, terra mixtos.*

XIX. Mali autem qui sunt in Ecclesiā, duum sunt generum
vel

vel enim tales sunt respectu doctrinæ, vel respectu vitæ; seu, vel fidem simulant, ut hypocritæ, vel eandem abnegant, quod fit vel erroribus in articulis fidei fundamentalibus, ut hæretici, vel malis moribus seu factis, ut improbi, flagitiosi. Plerumq; verò ubi scelerata agitur vita, ibi corrupta quoque traditur doctrina, nempe offensus Deus gratiam suam subtrahit, & recedit ab hujusmodi hominibus Spiritus S. atque ita sibi relictii in laqueos Satanæ incidunt, à veritate aberrant, & ea quæ falsa sunt, amplectuntur. De his Paulus 1. Tim. 3. 2. & seqq. *Erunt homines, sui amantes, avari, gloriosi, superbi, maledici, &c.* & Tit. 1. 16. Deum profitentur se scire, sed factis negant, cum sint abominandi, & contumaces, & ad omne opus bonum rejectanei.

XX. De hæresibus quædam h. l. erunt notanda. Ita verò Paulus de illis loquitur, 1. Cor. 11. v. 19. *Oportet hæreses inter vos esse, nempe quia Satan nec quiescit unquam, nec mutatur hominum malitia: DEUM tamen suâ providentiâ, quæ mala sunt, in finem bonam dirigere, ostendit, cum ait: Ut, qui probi sint, manifesti fiant inter vos. Ad hoc igitur hæreses sunt,* ait Tertullian: de præscript: adversus gentes: *ut fides habendo temptationem haberet etiam probationem.*

XXI. Causæ verò, quibus homines ad hæreses introducendas vel amplectendas inducantur, præter externam & generalem illam, nempe malitiam Satanæ, variæ & multiplices sunt ex parte ipsorum hominum. Abiis enim ambitio, alios invidia ad res novas molientes impellunt: illi volunt videri quod sapiant, istos aliorum auctoritas aut dignitas non sinit quiescere. Hinc August: alicubi dicit: *Amor sui Babylonem & confusionem adificat.* Et idem lib: 2. de Gent: contra Manich: c. 8. *Ambitionem matrem omnium hæresum appellat.* Et Bernhard: serm: 65. super Cant: *Omnibus una intentio hæreticis semper fuit, captare gloriam de singularitate scientiæ.* Conferatur historia Ecclesiast: & Exempla videantur: Arrii, Novatii, Marcionis, Meletii, Nestorii, Carolstadii &c.

XXII. Rectè autem Augustin: Epist: ad Quod vult DEUM: *Non omnis, (inquit) error hæresis est, quamvis omni hæresis, que in vitio ponitur, nisi errore aliquo, hæresis esse non possit. Quid ergo faciat hereticum, regulari quâdam definitione comprehendi, sicut ego existimo, aut omnino non potest, aut difficillimè.* Rectè, inquam, mon
nec

et August. quod non omnis error circa doctrinam Christianam hæresis sit, nam alioqui discipuli Christi de regno ipsius minus commodè statuentes hæretici fuissent. Quum igitur, citra crimen hæreseos circa doctrinam Christianam errare contingat, inde difficultas definiendi quid propriè sit hæresis vel hæreticus.

XXIII. Nobis *Hæreticus* esse videtur *persona, in Ecclesiâ militante unum aut plures articulos fidei fundamentales pertinaciter oppugnans*. Hæreticum ergo hæc tria faciunt: error in fundamento, convictio, contumacia: seu, ut Augustin. lib. 18. de C. D. c. 51. habet: *Qui in Ecclesia Christi pravum aliquid sapiunt, si correcti, ut rectum sapiant, resistunt contumaciter, suaq; pestifera dogmata emendare nolunt, sed defensare persistunt hæretici sunt*. Errores enim vel possunt esse circa ipsa salutis vel fidei nostræ fundamenta, vel circa modos, aut circumstantias & rationem explicandi, & similia: itemq; circa alia, quæ non sunt ipsa fundamenta. neque ea attingunt, ut ceremonias & externam gubernandi rationem. Errores prioris generis propriè putamus hæreses esse dicendos: posterioris generis errores hæreses nemo facilè dixerit. Quod si verò his ita aliquis patrocinari velit, ut se à dissentientibus sejungat, aut fortè ipse ab eorum confortio excludatur, oriuntur factiones, & schismata, & ipsi Ecclesiæ multa perniciofa, quæ oriri quoque possunt ex diversitate ceremoniarum, si Ecclesia aliqua particularis alterius ceremonias damnet.

XXIV. Ab hæretico probè distinguendus est *Schismaticus*, quorum ille fidei puritatem falsis dogmatibus corrumpit; hic sententiam saltem diversam circa articulum fidei fovens, vinculum pacis, concordiæ, unitatis & charitatis rumpit. Hinc August. lib. de fide & symb. *Hæretici, falsa de DEO sentiendo fidem ipsam violant. Schismatici autem discissionibus iniquè à fraternâ charitate dissiñant. quamvis ea credant, quæ nos credimus*. Est enim *Schisma* separatio ubi unitate Ecclesiæ facta, citra errorem in fundamento religionis & fidei. Omnis igitur hæreticus est schismaticus. non contrà; nisi hic de uno errore in alium, ex leviori in graviolem incidat, & pertinaciter in eo perseveret.

XXV. Non etiam omnis Schismaticus est malus, & damnandus, sed qui malam fovet causam, & rationem secessionis suæ ur-

B

gentem

gentem reddere non potest. Hæc de re ita scribit Mornæus tractatu de Ecclesia pag. 33. 34. *Causa* (inquit Canon) *non separatio facit schismaticum*. Et Clemens. *Schismaticus*, inquit, *censendus non est, qui se à quovis cœtu sejungit sed ob pietatem aut impietatem se junctio à schismate absolvit, aut schismaticum facit*. Quamobrem vulgò schismaticos dicimus qui suis depravationibus legitimam discessionis suæ causam aliis dederunt, non eos, qui coacti arripuerunt. Ita accipitur de prioribus hoc vocabulum: 1. Cor. 1. v. 10. & c. 11. v. 18. & c. 12. v. 25. de posterioribus: Joh. 9. v. 16, c. 10. v. 19 de quo loco idem ille Autor jam jam laudatus, sic scribit: *Non inde sequitur eos, qui Christum approbabant fuisse schismaticos malos, sed eos, qui blasphemabant. Neque etiam Apostoli Schismatici mali erant ut ut à Scribis & Phariseis secederent & separatim convenirent.*

XXVI. De flagitiosis & magnis peccatoribus, vitæ impuritate & turpitudine aliis scandalum præbentibus, sic sentimus: quemadmodum verè pii sunt in mundo, sed non de mundo Joh. 17. v. 11. 14. 16. sic contra illi improbi sunt in Ecclesiâ, ratione exterioris conversationis, non de Ecclesiâ, ratione interioris cum Christo communionis & unitatis in corpore mystico. Interim hoc etiam addimus: Si magni peccatores sint manifesti, nec admoniti agant pænitentiam, eos esse excommunicandos; sunt enim excommunicationis causæ mediata peccata graviora, publica, nota; immediata verò causa impænitentia, & post antegressas admonitiones ἀμετανοήσας, Matth. 18. v. 17:

XXVII. Antequam de Subjecto Ecclesiæ ad ejusdem divisionem transeamus, unam quæstionem, quæ occasione antè dictorum moveri hic posset, examinare prius placet: *Anne sc. Hæretici ita à communione Ecclesiæ tollendi sint, ut necentur?* Cujus sententiam negativam amplectimur; mentem verò nostram ita explicamus: *Hæretici alii sunt quieti, qui dicuntur communi nomine hæretici simplices: alii turbulenti; qui dicuntur hæresiarchæ: Illi sunt errantes, hi turbantes, autores Apostasiæ.* Statuimus itaque hæreticos verè & propriè detectos à pio Magistratu, (cui meritò curæ est puritas & sinceritas veræ religionis) esse coercendos, ne venenum suum pro arbitratu disseminent; esse item instituendos, & si doceri reculent, erroris convicti, carcere, vel aliâ poenâ quâdam arbitrariâ castigandos.

dos. Quod verò attinet *turbulentos*, qui sunt vel *blasphemii*, vel *se-
ditiosi*, Ecclesiæ aut Reipubl. & publicæ tranquillitatis turbatores, il-
li à Magistratu pro qualitate delicti sunt puniendi, etiam poenâ ca-
pitis, si mereantur. Negamus itaq; omnes hæreticos vulgò ita di-
ctos, h. e. quosvis in religione errantes continuò poenis capitalibus
esse subjiçendos; quin doctores potiùs quàm tortores adhibendos
esse arbitramur, & argumenta hic plus valere quàm ferra-
menta cre-
dimus, moti sequentibus argumentis.

XXIIX. Primò, quia S. Scriptura veræ religionis seu fidei natu-
ram ita describit, ut eam planè voluntariam, & ab omni violentâ
coactione alienam, quin & gratuitum DEI donum esse ostendat,
ad quam proinde nemo metu supplicii (nisi fortè aliud quid acce-
dat) cogendus: sed omnes potiùs amicè ad hanc invitandi, & argu-
mentis non armis adducendi sunt: vide Rom. cap. 1. & 10. Ephes. 2.
1. Thes. 1. & alibi passim, ubi de origine & progressu veræ fidei agi-
tur. Deinde æquitati, mansuetudini & Christianæ, charitati quæ pro-
priæ Ecclesiæ sunt virtutes, prorsus repugnat, aliorum conscientis ullâ
vim externam inferre, seu quenquam ob diversam religionem cor-
porali supplicio afficere. Matth. 5. v. 12. Joh. 13. v. 34. & 35. Rom.
12. v. 18. Esai. 11. v. 9. Et S. literæ testantur, evitandos esse hæreticos
non extirpandos seu vitâ privandos; vid. Tit. 3. v. 10. *Hereticum
hominem post unam & alteram admonitionem repelle &c.* Ita Chri-
stus discipulos suos in mundum universum emittens, civitates Ev-
angelium non recipientes deserere non deleri præcepit: Matth. 10. v.
44. Zizania non eradicari sed relinqui voluit, Matth. 13. v. 29. Sa-
maritanos igne de coelo descendente ad votum discipulorum exuri
restituit. Luc. 9. v. 54. Tandem generalis praxis primitivæ Ecclesiæ,
& communis omnium veterum consensus, qui aliquot seculis ab
excessu Apostolorum floruerunt, contradicit, vide Tertul. in Apolo-
get. Justin. & Athenagoram in scriptis apologet: Lactant. lib. 5.
div. instit. c. 20. Hilatii, Nazianzeni orationes adversus Arianos
scriptas &c: qui omnes istam simplicium hæreticorum, sive, in re-
ligione simpliciter errantium infectationem & lanienam impro-
bant. Quin & ex Historiâ Ecclesiasticâ Eusebii, Socratis, & reli-
quorum constat, horum, aut primis illis seculis nihil durius adver-
sus summos etiam hæreticos, licet maximè pertinaces, statutum fuisse,

quàm quòd ab Ecclesiæ communionem simulq; officio Ecclesiastico rejicerentur, tàmetsi deinde, progressu temporis relegatio in exilium & similes alia poenæ iisdem irrogari cœperint; donec tandem sub aperto Antichristi regno ad effusionem sanguinis deventum est, quo tempore permulti Christiani, sed opinione & præjudicio malorum Hæretici, è medio fuère sublatis. Tantum, de hæc quaestione. Nunc agendum erit de Ecclesiæ divisione & ejusdem Attributis.

XXIX. Quia Ecclesia per essentiam una est, in species, ut genus, dividi nullo pacto potest; tam enim certum est, eam unicam existere, quàm DEUS unus, una fides, unum baptisma: Ephes. 4. v. 3. 4. 5. 6. interim tamen nil vetat, dare hic quoque divisiones Subjecti in accidentia, vel adjuncta. Nam Ecclesia est nomen vel totius vel partis, & utrobique attenduntur variæ conditiones, accidentia & circumstantiæ, ratione scil. 1. agnitionis. 2. ratione magnitudinis, 3. ratione temporis.

XXX. Ratione agnitionis humanæ dividitur in *visibilem* & *invisibilem*, quarum *illa* est ratione vocationis per prædicationem Verbi & administrationis Sacramentorum, quæ in oculos & aures incurunt, sicut & alia externa Ecclesiæ officia: Basil. Magn. in utraq; Homil. in Psal. 28. vocat *αἰσθητὸς συναγωγὴς* h. e. sensibiles conventus, quia nempe sensibus notantur. *Hæc* (invisibilis) dicitur ita ratione interni status & formæ, quæ humanis oculis percipi non potest, sed solus DEUS certò novit, licet alii de aliis eam ex caritate & aliis operibus, fideiq; fructibus, probabiliter exemplo Petri 1. Epist. c. 1. v. 12. colligant (siquidem hæc sunt tantum *εἰδήσεις*, non *τεκμήρια*, gi- gnuntq; judicium probabile, non infallibile, cum multi multa fingant solusq; DEUS *καρδιογνωστὴς* noverit cordis recessus, juxta 1. Reg. 8. v. 39. 2. Timoth. 2. v. 19. Psalm. 45. 14. 1. Pet. 3. v. 4. &c) quam tamen quisque in se potest inde demonstrare, quod jubet Paulus 2. Cor. 13. v. 5. quum Spiritus hominis noverit, quæ sunt in eo, 1. Cor. 2. v. 11. Et hæc Ecclesia, (invisibilis) est corpus illud & complementum, & Sponsa Christi, cui uni propriè conveniunt, quæcunque in Scripturis S. eximia & gloriosa de Ecclesiâ prædicantur; per Synecdochē autem Scripturæ usitatam referuntur ad Ecclesiam visibilem, idque propter verè credentes qui sunt in eâ: perinde

ac si quis agrum egregiis epithetis ornet propter triticum, cui tamen multa mista sunt Zizania; vel urbem, propter egregios quosdam cives, & viros, quibus tamen malitiam & perversi sunt commixti. Ita etiam in unâ Ecclesiâ visibili duplex est genus hominum, unum eorum qui verè & finaliter credunt, soli DEO notum: alterum illorum qui in Ecclesiâ cœtu externo vel non credunt, vel ad tempus credunt, & tandem planè deficiunt.

XXXI. Ita quoq; in Scripturâ vocatio DEI dicitur vel respectu *termini à quo*, videlicet DEO vocante; quemadmodum tribus vicibus omnes sunt vocati, nempe antediluvium per Adamum, post diluvium per Noah, ejusq; posteros, & tempore N. T. per Christum & Apostolos: & ex voluntate DEI antecedente vocari debent & semper in mundo multi sunt vocati: Vel dicitur *respectu termini ad quem*, qui sunt homines Evangelio obedientes, & finaliter in fide perseverantes, ita pauci sunt vocati, nimirum *κατὰ πρόθεσιν Ἰησ.*, Rom. 8. v. 28. Non tamen huc trahimus locum 1. Cor. 1. v. 26. cùm ibi de vocantibus potiùs quàm de vocatis agatur.

XXXII. Præterea circa hanc divisionem observamus: 1. quòd membra ejus non sunt *ἐνναντιορρημένως* opposita, sed subalterna ac subordinata, siquidem invisibilis Ecclesia in visibili continetur, ut in latiori angustius: Matth. 22. v. 3 & 14. & hæc per illam perficitur. II. Discrimen Ecclesiæ invisibilis & visibilis consistit in hisce quatuor: Membra omnia Ecclesiæ invisibilis prædita sunt 1. verâ fide, 2. puritate doctrinæ & vitæ, 3. certitudine electionis & salutis, 4. deniq; perseverantiâ finali. At multa membra Ecclesiæ visibilis vel non credunt verè, vel saltem ad tempus credunt, suntq; vel *Φαινομένως* tantùm pura, vel apertè impura: dubitant de salute, deniq; deficiunt sæpe à fide. Sed hic discriminis respectus non impedit, quòd minns Ecclesiæ visibili conveniat cum invisibili, sed ut diversa adjuncta, unum concomitantia subiectum considerantur, nec unitas Ecclesiæ hæc ratione tollitur; nam *diversus considerandi modus, & varius existendi status non potest rem ipsam variare vel multiplicare: sicut ex statu diverso totius corporis non multiplicatur ac diversificatur Essentia*; quod ex ipsis Adversariis concedunt Stapleton: in *Relect. contr. l. quest. 3. artic. 6. pag. 61.* & Huntlaus *contr. 2. c. 6. n. 4.* III. Electos non nisi ratione veræ fidei invisibiles hominibus esse asserimus,

mus, adeoq; cum eorum cœtum Pontificij simpliciter per contem-
tum vocant imaginariam Ecclesiam mathematicam, allegori-
cam &c: scopum non feriunt.

XXXIII. *Ratione magnitudinis* Ecclesia distinguitur in *universalem* & *particularem*. Magnitudinem hanc consideramus vel in quantitatibus continuæ specie quartâ videlicet *tempore*, vel in quintâ, *puta, loco*. Ita *Universalis Ecclesia est, quæ fuit ab initio mundi, & duratura est ad finem usq; mundi, quæq; ex diversis populis per totum terrarum orbem per Verbum convocatur*. *Particularis Ecclesia dicitur quæ in loco aliquo certo consistit, sive regno, sive provinciâ sive urbe, sive etiam domo ac familiâ*: Nam & domesticæ Ecclesiæ mentio fit Rom: 16.5 1. Cor. 16. v. 19. Coloss. 4. v. 15. Non minus inepta igitur est oratio illius, qui Romanam Ecclesiam Catholicam esse dixerit, quàm si quis prædicet Britannicum vel Tyrrenum aut Balthicum mare cum Oceano unum & idem esse. Universalis Ecclesia à Paulo nominatur *Mater omnium*, Galat. 4. v. 26. Particularis in Cantico Canticorum appellatur *Soror* cap. 4. v. 9. & c. 8 v. 8.

XXXIV. *De Ecclesia particulari* quaeritur, *anne ea semper ita sit conspicua, ut publico gandeat exercitio eorū, nunquam destituatur?* Et quidem nos id negamus. Nam quod sæpenumero delitescat alicubi vera Ecclesia, ubi non datur publicum ministerium, & exercitium, testantur juxta cum Experientia *Exempla* in Scripturis & historiis consignata: 1. *Ecclesiæ Israeliticae*, tempore Achabi & Eliæ, 1. Reg: 19. 10. 14. & 18. Ubi Eliæ conqueritur, se solum relictum esse, at Dominus respondet: *Reservari mihi in Israël septem millia virorum, quorum genua non sunt curvata ante Baal*. Unde manifestum est, delituisse septem millia verorum DEI cultorum, in Israël, qui publicis conventibus, publico ministerio & publico exercitio cultus divini caruerint. Nam aliàs Elias non potuisset conqueri, se solum derelictum esse. Præterea in regno Israelitico non vigebat publicè alius quàm idololatriæ cultus, statim à principio sub Jeroboamo, usq; ad captivitatem 1. Reg: 12. v. 18. 2. Reg: 17. v. 12. nihilominus semper aliqui fuerunt in illo regno, qui abstinerent ab Idololatriâ, & verum DEUM agnoscerent, ut scribit ipse Becan: lib: 1. c. 3. concl. 4. th. 45. Quin & hoc extra dubium est, in ipso Antichristi regno, & mediis Papatus tenebris non tantùm in Orienta-
libus

libus multis, sed etiam Occidentalibus Ecclesiis DEUM habuisse,
 hodieq; habere veram suam & sanctam Ecclesiam. Quamvis e-
 nim contagio illa & pestis curiæ Romanæ Italiæ & Hispaniam
 occupet, non tamen dubitamus, etiam in illis regnis & provinciis
 DEO colligi Ecclesiam. Etenim infantes recens baptizati, & non-
 dum malitiâ corrupti, itemq; simplices illi Christiani, qui profun-
 ditates Satanae & mysterium iniquitatis nec intelligunt, nec curant,
 sed Decalogum, Symbolum Apostolicum, historiam passionis
 Dominicæ & pericopas Evangelicas (quarum, ut & S. Bibliorum
 lectiones, suo tempore adhuc concessas, testatur Des. Erasim: Epist:
 lib. 19.) sincere amplectentes, in simplicitate fidei acquiescunt, &
 DEI misericordiâ Christi q; merito freti, animam expirant, illi sine
 dubio veræ Ecclesiæ membra sunt; licet impuro ministerio ani-
 marum suarum curam committere coacti fuerint. At verò ex im-
 puro ministerio totam Ecclesiam arguere impuritatis, Donatista-
 rû error est. Vide prolixum & elegantem hâc dere discursum B. D.
 Lutheri Tom: 4. Jen: pag: 320. it: Tom. 6. Jen. pag. 92. & Tom: 7.
 p. 171. II. *Testantur id Exempla Ecclesiarum Christianarum tempore
 decem persecutionem.* Negari nequit, quòd tum in multis Rom:
 Imperij locis, pii & fideles in occulto latitaverint, & DEUM suum
 coluerint, qui certè constituerunt aliquam Ecclesiam, tametsi ipsi
 publicum religionis exercitium concessum non fuerit. Templis n.
 Christianorum everfis eorumq; presbyteris & diaconis interfectis
 plurimi Christiani in locis desertis & cryptis & latibulis abditi in-
 venti sunt. *Tempore Diocletiani Sylvester Episcop: Rom: cum suis
 clericis in monte Soracte latuit,* ut ipsi narrant in legendâ Sylvestri & c.
 III. *Ecclesiarum particularium tempore hæresium, post persecutiones in-
 gravescentium.* Nam certè plurimis in locis veri Christiani sic op-
 pressi fuere ab hæreticis, qui totum ferè terrarum orbem occupa-
 rant ut eos abscondi, & in solitudine oberrare, & in speluncas abstrudi
 oportuerit dicente Athanas: in Epist: ad solit: vit: agent: Ita Arria-
 nismus occuparat ferè totum terrarum orbem, imò genuit totus
 mundus, inquit Hieronym: in Dialog: contra Lucif. & se Arianum
 esse miratus est; Et Hilar: in lib: contra Auxent: testatur, Ariano-
 rum perfidiâ Ecclesiam in montes, lacus, carceres, voragines, & loca ab-
 dita redactam fuisse. IV. deniq; docent id Exempla Ecclesiarum Asiae,
 Africa

Africa & nouitatum in Europâ sub jugum Turcicum abduzarum,
 quas ab Apostolorum temporibus hucusq; conseruari, historiae lo-
 quuntur: verum, quæ ipsarum sint membra, qui Presbyteri vel
 Disconi, non satis constat, nisi quod sub Constantinopolitano,
 Alexandrino, Antiocheno & Hierosolymitano Patriarchis domicili-
 um & sedem suam habeant. Et quid multis? Veri Christi discipuli
 hoc obtinent à *Ægypto*, ut semper sint persecutioni obnoxii. *Vos*
erosi eritis omnibus propter nomen meum, ait Christus Luc, 21. 17. *Per-*
secutio siue à Leone siue à Dracone nunquam cessat Ecclesia, dicit Au-
 gustin: in Psalm: 31. Quis verò negaret, illos esse veræ Ecclesiæ
 membra, qui tempore persecutionum privatim latitant, vel etiam
 nonnunquam fugiunt, & se incavernis ac montibus occultant?

XXXV. De Ecclesiæ Universalis delitescentiâ gravior nobis
 cum Adversariis est controversia; Quæritur enim de perpetuâ ejus
 visibilitate, & de solemni Sacramentorum administratione: *An*
mirum Ecclesia Universalis perpetuò sit visibilis. & palpabilis, it:
an quovis tempore ita illustris sit & palpabilis, ut è publico religionis
exercitio evidenter internoſci queat. Nos statuimus: Ecclesiam er-
 rorum, schismatum & persecutionum fluctibus ita sæpius agita-
 tam esse, ut non saltem visui fuerit subtracta, sed & difficulter co-
 gnoscibilis; imò tantum abest, ut unusquisq; possit illis temporibus
 scire, quæ sit veræ Ecclesia, ut soli prudentes rerum æstimatores id
 vix possint dignoscere. Non enim æstimari debet è multitudine,
 splendore & exteriore pompâ, sed è religionis veritate & cum Script:
 S. consensu. Quia nonnunquam privatur publico exercitio, & con-
 servatur apud paucos quosdam in locis obscuris, ut videri non
 possit. Nam ut thes: præced: probavimus, Eliæ tempore Ecclesia
 septem millium in Israël ita latuit ut etiam Elias se solum DEI
 cultorem superstitem relictum esse, imprudens conquestus sit:
 1. Reg. 19. 10. Similiter sub Roboamo, Joram, Ochoziâ, Athaliâ,
 Joâ, Amaziâ, Achazo, Manasse, Ammone, Jaackimo, Joachimo, &
 Zedekiâ Regibus, Ecclesia, idololatriâ publicè dominante, & ty-
 rannis favientibus pressa, tanquam ignis sub cineribus latuit. Si-
 milis in N. T. Ecclesiæ calamitas pænunciatur Matth: 24. v 11. *Multis*
Pseudoprophetae exorientur, ac seducent multos, & v. 24. Excit abun-
sur Pseudo-Christi & Pseudoprophetae & edent signa magna, & mi-
racula,

vatula, ita, ut seducant, si fieri possit, etiam electos. Quem locum de temporibus Antichristi explicat Hieronymus in Comment: quibus Ecclesiam inconspiciam fore, & in terræ cavernis absconditam, ipsimet largiuntur Pontificij. Bellarm, lib. 3 de R. P. c. 7. Scribit: *Cerrum est, Antichristi persecutionem fore gravissimam, ita ut cessent omnes publica religionis ceremonia, & sacrificia* &c. 2. Thes. 2. v. 3. *Non veniet dies Domini, nisi venerit prius defectio, ἀπώστasia, & revelatus fuerit homo peccati.* Ubi (1.) sermo est de universali quādam ἀπώστasia; particulares enim jam tum & paulo post plures contigerant, de quibus 1. Tim. 1. v. 20. 2. Tim. 2. v. 17. c. 4. v. 10. 1. Joh. 2. v. 19. (2.) Notatur ἀπώστasia non ab imperio Romano, sed à fide; Nam ἀπώστasia vox absolute in Scripturā posita, notat defectionē à fide, & sic describitur h. l. ut aliter intelligi non possit. v. 10. 11. 12. præsertim cum negari nequeat, ἀπώστasia Antichristi esse defectionem à fidei veritate: & 1. Tim. 4. v. 1. expressè additur, quòd sit ἀπώστasia à fide. vide etiam 2. Timoth. 3. v. 1. c. 4. v. 3. & Apocalyps. 12. v. 6. Ubi fatentur Adversarii, fieri posse, ut Ecclesia aliquando non habeat publicum splendorem, statum & regimen, nec libera sanctorum, munerum exercitia; quo statu certè invisibilis erit, vel saltem non ita visibilis & palpabilis, ut eam semper esse volunt Romanenses.

XXXVI. Hæc porrò Universalis Ecclesia N. T. in Symbolo Apostolico, Nicæno & Constantinopolitano vocatur UNA, SANCTA, CATHOLICA ET APOSTOLICA. Una quidem, quoniam servat unitatem Spiritus per vinculum pacis. *Unum est corpus, & unus Spiritus, sicut & vocati estis in unam spem vocationis vestrae; Unus Dominus, una fides; unum baptisma, unus Deus & Pater omnium, qui est super omnes, & per omnes, & in omnibus vobis* Ephes. 4. v. 3. 4. 5. 6. Deinde etiam una vocatur, quia est sub uno capite, eam gubernante, Christo, Ephes. 1. v. 22. c. 4. v. 14. c. 5. v. 23. Colos. 1. v. 18. Ubi notetur (1.) Christum esse & dici caput Ecclesiæ non tam creationis & potestatis respectu, (licet etiam ratione regiminis Psal. 2. v. 8. Zachar. 9. v. 9. jus summæ Potestatis habeat) quàm officii mediatorii respectu, quo reconciliavit, sibi omnia, 2. Cor. 5. v. 19. (observetur ibi emphasis verbi ἀνακεφαλαιώσασθαι) Colos. 1. v. 18. Et quia ex capite corpus totum animales Spiritus, motum,

G

aliasq;

aliasq; facultates accipit; Ecclesia quoque, quæ est corpus aliquod mysticum, motus spirituales ac ministerii efficacitatem accipit à solo Christo, nec præter ipsum ullum caput aliud agnoscit. Sicut enim in Repub. aliquâ civili, sive ordinatâ hominum societate, ad statum Monarchicum informari, salvâ tranquillitate publicâ duo capita esse non possunt, qui in illam summa & plenissima jura majestatis æquè obtineant: Ita & in regno Christi mystico non nisi unus & summus est Monarcha, nempe Christus, nec præter ipsum, quisquam in his terris ullum jus in Ecclesiam sibi vindicare potest aut debet. (2.) Notetur hæc Ecclesiam esse unum quid non per se, unitate indivisionis, sed unum per accidens, ad unitatem rediens, salutem respectivâ habitudine quâdam, ad modum entium per aggregationem. Ideò appellatur *Regnum*. Matth. 3. v. 2. c. 4. v. 17. *Civitas*. Cantic. 3. 2. Ezech. ult. v. eodem. *familia DEI*. Matth. 24. v. 45. *Domus DEI*, 2. Tim. 3. 15. *Exercitus Domini* Exod. 7. v. 4. &c. Quam unitatem Ecclesiæ collectivam agnoscunt quoque Adversarii nostri Pontificii; Quamquam in eo planè absurdi sint, quòd Pontificem suum Ecclesiam esse collectivam contendant. Nam quæ est, quæso, in Romano Pontifice aggregatio? fortè totius Papatu, quem in se eminenter & virtualiter continet: unde in ipsum ultima omnium fit resolutio. Sed agnoscit absurditatem ipse Bellarm: ideò scribit lib. 3. de Eccles. c. 17. *Una persona non potest dici Ecclesia, quum Ecclesia sit populus & regnum DEI.*

XXXVII. SANCTA vocatur Ecclesia, tum propter Christum, sanctificantem. & suo sanguine ab omnibus maculis eam ablucantem, Ephes. 5. v. 26. 27. tum, quia illius Spiritu peccato mortificata, justitiæ verò addicta, divinis usibus est consecrata: 1. Cor. 1. v. 2. & 30. Tit. 2. v. 14. tum denique quia per Verbum & Sacramenta, quæ sunt sancta, & instrumenta nostræ sanctificationis, colligitur &c. Huc pertinent illæ appellationes, quando dicitur *Ecclesia Sanctorum* 1. Cor. 14. v. 33. *Civitas sancta*. Apocal. 11. v. 2. *mons sanctus*, Psalm. 2. v. 6. Dan. 9. v. 20. Fit autem denominatio à potiori, per Synecdoch. ut civitas appellatur opulenta. non quod omnes, sed quòd præcipui quidam cives sint divites; ita & Academia aliqua celebris dicitur, quòd primarii quidam Professores diligentiâ & scriptis famam

famam & nomen magnum ei conciliarint. Quemadmodum olim totus populus Israeliticus vocabatur populus DEI cum tamen inter illum esset etiam Diaboli quædam Synagoga: Exod. 3. v. 10. c. 5. v. 10. ac passim; imò vocabatur יְיָ i. e. rectus, licet multi in eo à rectitudine secessissent. Deuteron. 32. v. 15. c. 33. v. 5. & 26. Esai. 44. v. 2. Hæc ergo Ecclesiæ sanctitas non de externâ sanctæ fidei professione, sed interiore cordis puritate & integritate est accipiendâ.

XXXIIX. 3. CATHOLICA vocatur, idq; vel *secundariò*, vel *primariò*; *Secundariò* i. respectu locorum tum quod de jure meritò in omnibus locis esse debeat; tum quod in N. T. initiò $\epsilon\nu\ \acute{\omicron}\lambda\omega\ \tau\acute{\omega}\ \kappa\acute{\omicron}\sigma\mu\omega$ per prædicationem Evangelii sit collecta: Matth. 16. 13. Marc. 14. v. 9. Colofs. 1. v. 6. & 23. 2. *ratione temporis*, & quidem magis de N-quam V. T. Nam in veteri T. Ecclesia ordinariè alligata erat ad unam aliquam nationem, certam gentem ac populum, sc: Israeliicum adeoq; ad unum certum locum: ita, ut ad illam congregationem necesse habuerint sese adjungere, quicunque volebant esse membra Ecclesiæ; Et hi vocabantur $\pi\epsilon\sigma\theta\acute{\iota}\lambda\omicron\iota$ Actor. 1. 10. & $\acute{\alpha}\nu\delta\pi\epsilon\varsigma\ \epsilon\upsilon\lambda\alpha\beta\epsilon\iota\varsigma$, viri religiosi, cap. eod. v. 5. Qui adoraturi verum Deum eiq; Sacrificia oblaturi ascendebant Hierosolymam, sicut Ætiops, Eunuchus reginæ Candaces Actor. 5. v. 27. Nam, ut habetur Psalm. 76. v. 1. *notus in Judæâ erat DEUS, in Israel magnum nomen ejus*. In Novo igitur T. ex $\epsilon\nu\ \pi\acute{\iota}\nu\sigma\epsilon\iota$ vocatur Catholica, quia sine respectu, seu discrimine locorum, nationum, linguarum, populorum & personarum Christus prædicari jussit Evangelium in universo orbe inter omnes gentes, sive omni creaturæ, incipiendo à Jerusalem, usque ad extrema terræ: Matth. 28. v. 9. Marc. 16. 15. Vide Chemnit. part. 3. L. C. de Ecclesiâ. *Primariò* Ecclesia vocatur Catholica, respectu fidei & doctrinæ Catholicæ, quæ semper ab initio mundi in Ecclesiâ sonuit & ad finem mundi sonabit, & ab omnibus fidelibus magno consensu suscipitur.

XXXIX. Non igitur *Catholicum* vocamus aut habemus id, quod latissimè patet, & diutissimè manet; ita enim multi errores & hæreses hujus nominis honorem sibi poscerent. Ecclesia verò, quæ est spiritualis quædam Luna, ratione lucis & crucis varia habet incrementa & decrementa, quia modò fulget formosa, ob publicum cultus exercitium, modò visitur nigra & deformata, tam hæ-

reticorum fraudulentia, quam tyrannorum violentia. Sed Catho-
licum nominamus id, quod consentit cum Scriptis Prophetarum &
Apostolorum, & ab antiqua universali Ecclesia semper fuit receptum.
Et hoc sensu etiam particularis aliqua Ecclesia potest dici catholi-
ca, respectu nempe universalitatis internæ, seu fidei & doctrinæ.
Hinc Cyrillus Hierosolymitanus c. 18. Catech. Ἐκκλησία λέγεται
καθολική, διὰ τὸ διδάσκειν καθολικῶς καὶ ἀνελλιπῶς ἅπαντα εἰς
ζῶσιν ἀνθρώπων ἐλθεῖν ὁφείλοντα δόγματα. Et Lactant. lib. 4.
divin. Instit. c. 20. Sola Ecclesia Catholica est, que verum cultum re-
tinet. Ita Vincentius Lerin: adversus haret. c. 3. In ipsa Catholica
Ecclesia magopere curandum est, ut id teneamus, quod ubique, quod sem-
per, quod ab omnibus creditum est. Hoc enim verè proprieq; catholi-
cum, quod ipsa nominis vis ratioq; declarat. Et cap. 25. Ille est verus &
& germanus Catholicus, qui veritatem DEI, qui Ecclesiam, qui Chri-
sti corpus diligit; qui divinæ religioni, qui Catholica fidei nihil præ-
ponit: non hominis cuiuspiam auctoritatem, non amorem, non ingeni-
um, non eloquentiam, non philosophiam: sed hæc cuncta dispiciens, &
in fide stabilis & fixus permanens, quidquid universaliter antiquitus
Ecclesiam catholicam tenuisse cognoverit; id solum sibi tenendum cre-
dendumq; decernit: quicquid verò ab aliquo deinceps uno, præter o-
mnes vel contra omnes sanctos novum & inauditum subinduci senserit,
id non ad religionem, sed ad tentationem potius intelligat pertinere.
Hæc ille.

LX. Quamnam igitur fides vel religio nomen hoc mereatur, &
sibi tribuere queat ut dicatur catholica, faciliè jam patet. Cùm e-
nim nos doctrinam illam Prophetarum & Apostolorum, per to-
tum terrarum orbem deprædicatam, & ab antiqua Ecclesia omni-
bus temporibus receptam & consensione comprobata per o-
mnia sequamur, jure meritoq; nostra religio seu fides Catholica
dici potest & debet. Vulgò quidem Romana religio Catholica,
& Romanenses Catholici dicuntur; & sanè verè Catholica fuit illa
fides tempore Apostolorum & primitivæ Ecclesiæ: at sequentibus
temporibus à veritate & puritate doctrinæ Apostolicæ & Catholi-
cæ defecit, introductis multis erroribus & ἐντέλλεσι, seu traditio-
nibus humanis, quibus tanquam densissimâ nube quâdam obscu-
rata est, ut nihil nisi nomen Catholici remanserit. Solum verò no-
men

men non est essentialē, nam πᾶν τὸ λέγεσθαι impositionis est; & omnis impositio est accidentaria, ac proinde ipsum τὸ λέγεσθαι seu dici tale quid est, quo aliquis uti & abuti queat, & communiter ab aliis etiam extra Ecclesiam degentibus usurpari possit. Nam omnes heretici se Catholicos dici volunt, ait Augustin: tom: 6. op. lib. cont: epist: fundam: c. 4. Quin & historia luculenter testantur, hæreses & errores sibi plerumq; nomina dignitatis & præstantiæ summisse. Unde Cyprianus ad Jabaian: Epist: 73 ait: *Novatianus similiarum more, quæ cum homines non sint homines tamen imitantur, vult Ecclesiæ Catholicae auctoritatem sibi τὸ veritatem vendicare, cum ipse in Ecclesiâ non sit, imò insuper contra Ecclesiam rebellis τὸ hostis extiterit.* Sic etiam cum Donatistæ gloriarentur, se esse catholicos, responsum iis est à iudice, teste August: tom: 7. brevicol: Collat: cum Donatist: in collat: tertii diei cap. 2. *quod debeant laborare magis, ut re ipsâ ostendant se esse Catholicos. Nam si factis non ostendit te esse Christianum, omnes verò te Christianum vocent, quid tibi prodest nomen, ubi res non invenitur?* scribit idem tom: 9. tractat: 7. in Epist: Johan: Simon Magus vocabatur μετέλλη τῆς δύναμις, Actor: 8. v. 10. non tamen erat. Diana Ephesiorum indigitabatur magnum numen, & tamen nil erat, nisi supersticiosum idolum; Actor. 19. v. 27. Pharisei & Scribæ ab omnibus vocabantur legis interpretes & legis periti cum tamen nec ipsi legem rectè intelligerent, multò minus aliis dextrè explicare possent &c. Quare frustra apud Pontificios quoq; jaçtatur nominis catholici usus per orbem receptus. Non enim attendendum est quid fiat ex antiquâ consuetudine, sed quid fieri debeat. Quando verò à nostris, præsertim iis qui sunt ex plebe, catholici dicuntur, tum ita nominantur vel secundum illorum opinionem vel δοξασικῶς, qui nomen sine re possident. Maneat ergo hoc certum & indubitatum: quòd fides catholica primariò inde sic dicta sit, quia omnes articuli ejus eum ipsâ S. Scripturâ, seu Prophetarum τὸ Apostolorum doctrinâ omni ex parte consentiunt. Tò enim καθολικὸν non tam universalitatem loci, quàm doctrinæ Apostolicæ propagationem, quæ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ facta est, & liberam Evangelij prædicationem denotat. Nec adversarios quidquam juvat, quòd religio nostra à

primo reformationis in Germaniâ ministro, Luthero nomen acceperit, & Lutherana dicatur, quasi fidei nostræ primus autor & inventor sit Lutherus, quo sensu Lutheranos nos dici aut esse simpliciter negamus. Nam *primò* non est universale sed contingens & particulare, hæresin quandam ab aliquo homine, authore suo nomen accipere, & Christianû nomen relinquere iis, à quibus discedit. Dantur quippe & inveniuntur hæreses, quæ non ab homine, five authore, sed à doctrinâ, loco & similibus nomen habent: & inveniuntur, quæ non relinquunt Christianum nomen, sed ipsum sibi arrogant. Nam Marcionitæ & Valentiniani se catholicos & orthodoxos dici voluerunt, cœteros hæreticos appellabant. Novatiani se puros appellabant, cœteros omnes impuros. Ita etiam olim Ariani orthodoxos appellabant Athanasianos. Vehementer igitur probamus illud Chrysostomi, hom: 33. in Act. dicentis: *Nobis nullus vii nomen dat, sed sola fides.* Et illud Athanasii serm: 2. contra Arianos: *Nunquam populus ab Episcopis suis, sed à Domino, in quem ereditum fuit, nomen accepit: certè à beatis Apostolis, Præceptoribus nostris, appellationes adepti non sumus, sed à Christo Christiani sumus, & nuncupamur, illi verò, qui aliunde originem fidei suæ deducunt, meritò authorum suorum cognomen à præ se ferunt* &c. Hæc ille. Deinde doctrina nostra non est nova, sed verè Apostolica, & omnibus seculis extitit, licet non semper eodem modo: quare etiam verè sumus catholici, licet nunquam tales vocaremur. Hinc Lutherus, cum videret nomen suum turbas in Ecclesiâ dare, Tom: 2. oper: Jenens: ita scripsit: Tom: 2. Jenens: *Ich bitte / man wolte meines Namens Schweigen / vnd sich nicht Luthersch / sondern Christen nennen. Was ist Luther? Ist doch die Lehre nicht mein. So bin ich auch vor niemandt gecreutziget. S. Paulus 1 Cor. 3. wolte nicht leiden / das die Christen sich solten heissen Paulisch oder Peterisch sondern Christen. Wie teme denn ich armer stinckender Madensack darzu / daß man die kinder Christi solt mit meinen heillosen Namen nennen? Nicht also lieben Freund / last vns tilgen die partheischen Namen vnd Christen heissen / des Lehre wir haben.*

XLI. Quarto APOSTOLICA vocatur Ecclesia, quia per Apostolos in N. T. est plantata, & super doctrinam, quam illi à Prophetis

tis & Christo ipso acceperant, traditam, est fundata: Ephes: 2. v. 20. Propagatur enim & conservatur per doctrinam Apostolicam, quæ complementum veteris Prophetiæ declarat.

XLII. Specialiùs adhuc distinguitur Ecclesia *ratione temporis incarnationis Christi*, in Ecclesiam V. & N. T. De illâ sonant hæc dicta Num: 20. v. 4. Deuter: 23. 1. Actor: 7. 38. de hæc in Actis Apostolicis & Paulinis Epistolis passim. Eadem *in primitivam*, quæ ab Apostolicis est constituta, & *successivam*, quæ ab aliis distinguitur.

XLIII. Præterea Ecclesia universalis distinguitur in *Militantem*, quæ adhuc est in viâ, sub cruce & *Triumphantem*, quæ ad coelestem quietem translata, summâ ibi beatitate fruitur & à labore pugnandi & succumbendi periculo liberata, contra omnes potestates adversarias jam triumphat. Videantur loca Scripturæ: Psal: 39. v. 13. & 126. v. 5. 6. Ephes: 6. v. 10. 11. 12. 1. Petr. 5. 8. 9. Hebr. 12. v. 22. & 23. Ratio appellationis petita est ex sequentibus dictis: Apocal: 2. v. 10. & 26. 27. c. 4. v. 4. c. 7. v. 9.

VLIV. Neq; verò cum has differentias constituimus, geminam Ecclesiam, aut sponsam Christi geminam, (licet jam nobis uti verbis Mornæi, quæ habet l. de Ecclesiâ, pag. 14.) sed unicam, duntaxat, alio atq; alio modo consideratam credimus, hanc herbescentem, illam efformatis maturisq; granis divitem, hanc in arêâ, illam in horreo reconditam, hanc in fodinâ, illam perpurgatam, hanc impuri mundi perturbationibus circumfusam, illam coram sponso nullâ rugâ aut maculâ foedatam. Hactenus de Ecclesiâ Definitione & Divisione; nunc agendum erit de NOTIS ejusdem, altero Disputationibus nostræ membro.

XLV. Magni verò momenti est, quam jam aggredimur, disputatio, de *Notis*, & quidem essentialibus Ecclesiæ in his terris, ex quibus indubitato agnosci, & ab omnibus aliis congregationibus discerni possit & debeat. Quâ quidem in re si inter nos & adversarios convenire possent, nulla superesset disputatio, ut rectè judicat ipse Bellarm; lib: 4. de Ecclesiâ in principio. Ut autem in negotio hoc arduo diligentiam, quoad ejus fieri potest, adhibeamus, dispiciendum erit *primò*, *quamam Nota vera & genuinè sit natura*: *secundò*, *quamam Ecclesia DEI certè & infallibiles sint notæ*.

XLVI. *Nota*, describi potest, *quâd sit signum, quo res, quæ in questionem venit, certò cognoscitur*: diciturq; à noscendo. Dividi-

turea *in communem & propriam*; Illa, est, quæ rem notat certitudine probabilitatis: Hæc, quæ rem denotat certitudine evidentiæ, & hic tantum intelligitur. Nota propria porro est vel *in sita*, vel *assumta*; *Ita* est, quæ ducitur ex formâ rei internâ, seu differentiâ specificâ. Hæc, quæ ex formâ externâ, proprio effectû, vel etiam adjuncto. *Affectio & proprietates* notæ spectatur *in genere & in specie*. *In genere* omnis nota debet esse *vera, & certa & clara*. Nam *si non est vera*, non ostendit veritatem in re. *Si non est certa*, non est iusta; *Si non est clara*, notatur, non notat. Hinc etiam axiomata illa: *Omni nota debet esse vera in se & notior re notificandâ ratione potentie cognoscentis: Debet esse causa certâ conclusionû* *In specie nota communis debet esse determinans & determinabilis*. Ratio prioris est, quia si nihil determinet, nihil quoq; notat, & ita non est nota. Ratio posterioris est, quia, quod commune est, id rem singularem determinare non potest: sed determinatur ab alio. Itaq; notarum communium ea est natura ut certò non notent, nisi eâ certitudine, quam diximus probabilitatis, ac non concludant necessariò. *Nota propria debet esse singularis, reciproca, inseparabilis & distinctiva*. Debet esse *singularis*, h. e. rei singularis unius, solius & semper. Itaq; nota propria debet competere notato omni, soli & semper. Eadem debet esse *reciproca*, seu adæquata, h. e. æquè latè patere cum suo notato, ne illo sit latior vel angustior. Tertiò debet esse *inseparabilis*; nam, quod notato non competit perpetuò, quomodo potest notatum certò demonstrare omni tempore. Deniq; requiritur, *ut sit causa distinctâ cognitionis*, h. e. ut distinguat suum notatum à quibusvis aliis rebus. Hoc omne unâ illâ maximâ comprehendi solet: *Tres debent esse conditiones notæ propriæ: denotare 1. veritatem in re: 2. veritatem in evidentiâ rei, & 3. necessitatem rei illius perpetuam.*

XLVII. Ab hypothési ad thésin descendentes, dicimus; notas Ecclesiæ debere esse proprias: & in hoc nobiscum Adversarij consentiunt: Ita enim Bellarm: lib: 4. de Eccles: c. 5. loquitur: *Notæ, quibus Ecclesia discernenda est, primò propria, non communes esse debent. Secundò, re ipsâ, quam illustrant, notiores: Tertiò, inseparabiles à verâ Ecclesiâ; Ex quibus nempe non conjecturalem sed infallibilem certitudinem Ecclesiæ habere possumus*; ut idem loquitur cap. 10. Illud tamen

tamen probare non possumus quod l. c. dicit: *Rem non esse designandam per notas, secundum rem proprias, nisi & propriae sint ei opinione aliorum.* Sic enim nullius rei aliis dubiae posset dari nota certa, quae evidenter ab aliis dignosceretur; deinde rei proprietates & notae dependeret non à re ipsa, sed nostra opinione, quod ridiculum est.

XLIX. E quibus *ως, εν παρόδω* colligimus; notas Adversariorum, sive *Bellarminianas*, sive *Valentinianas*, sive *Pistorianas*, sive *Costerianas*, ad Lydium hunc lapidem examinatas, aurum esse sub aëratum & *κίβδηλον*; plerasque sc. vel esse *notas*, vel certò non esse *proprias & infallibiles*. Nam quaedam earum non conveniunt notato, Ecclesiae scilicet: ut, Ecclesiae non competit, *dependere à Papà Romano* in omnibus; hujus enim dependentiae nullum in Scripturis extat fundamentum: Nec *infallibilem esse & immunem simpliciter ab erroribus*, quum nullum ejus infallibilitatis extet privilegium. Sic etiam *Ecclesiam particularibus pluribus non competit, durare usq; ad novissimum diem: Gloria miraculorum, Lumen Propheticum, Felicitas temporalis, cœpisse Hierosolymis &c.* Nonnullae verò è notis ipsorum, conveniunt quidem Ecclesiae, sed non soli, & ob communitatem suam aliis cœteribus applicari possunt, adeoq; non discernunt Ecclesias veras à falsis; Quales sunt: *distinctio à Judaica Synagoga: Sanctitas professionis & sacrorum externa: Duratio diuturna: Successio, Ordo, Visibilitas, Felicitas, &c.* quae omnes cadere possunt etiam in falsam Ecclesiam. Quaedam Adversariorum notae non sunt perpetuae, vel inseparabiles ab Ecclesia, ut: *Externus splendor; nomen Catholicum*; quod non recipitur cum notato; similiter *Antiquitas; Amplitudo* nec essentialia nec propriae Ecclesiae sunt notae, sed communes affectiones, & accidentariae. Denique nonnullae minus notae sunt quam notatum, utpote: *Sanctitas primorum Patrum Christianae religionis; Perpetua verorum & legitime vocatorum, eorumque purorum Doctorum successio; & tandem Infallibilis Spiritus S. assistentia*: quam etiam pro notà non agnoscit Valentinian. quippe minus notam, quam est ipsa Ecclesia: tom. 3. Disput. 1. q. 1. p. 7 pag. 200. Et ut verbo uno exprimamus mentem nostram: Romanensium notae vel non sunt verae notae, vel certè saltem sunt communes, impropriae, nec necessariae sed verosimiles tantum, vel denique si verae sunt, & infallibiles, cum nostris eadem sunt. Sin-

D

gulas

gulas illas pluribus hic examinare non est instituti nostri; Nos tamen veras, proprias & essentielles notas proponemus.

XLIX. *Duas autem Ecclesie damus & constituimus notas intrinsecas* (nam extrinsecas & accidentales posse dari plures, non negamus.) 1. *Verbi sinceram predicationem,* & 2. *Legitimam Sacramentorum administrationem.* Non tamen sunt hæc ita simpliciter accipienda, quasi nulla omninò possit esse Ecclesia, in quâ non simul sint hæ notæ, sed *analogicè*, tum quòd sint in unâ magis quàm in alterâ, ut magis in florente, quam in pressâ, magis in Ecclesia N. T. quàm V. T. & in hoc magis in iis, qui N. T. primis temporibus viciniore, quàm quæ ab illis absunt longius: tum quod pro Sacramentis priùs fuerint Sacrificia cœlitùs accensa, tempore benè longo, uti etiam crebræ DEI visiones & cum Patriarchis iustituta crebrò colloquia visibilis hujus verbi, seu Sacramentorum vicem suppleverunt hominesq; pios de gratiâ DEI confirmarunt. Ideoque si *strictè* loqui volumus, una propria essentialis & semper necessaria Ecclesie nota est. *Verbum DEI*, quocunque illa consideretur modò; nam sine Verbo DEI simpliciter esse nequit. At Sacramenta Ecclesie sunt necessaria, saltè *secundùm quid & definitè*; sc: quatenus Ecclesia est visibilis & conspicua. Sic scribit Lutherus in lib. de Concil. *Si nullum aliud signum conspici posset, præter hoc unicum*, (puta, veram prædicationem Evangelii) *satis esset hoc ad convincendos animos, quòd ibi esset catholica Ecclesia*: Et D. Bugenhagenius in Comment. super Psalm. 110. non male hac de re scriptum reliquit, pag. 613. *Non ignoravit, qui corda condidit, quàm infirmi simus fide, idè signa externa semper addidit, quibus confirmaretur fides nostra in promissiones & verba DEI.* Et ideo nobis quoque externa Sacramenta dedit quasi sigilla, quibus sua verba, quæ sunt veluti Scriptura, sed in corde scripta, imbecillitatem fidei nostræ confirmaret. *Sigilla sine Scripturâ nihil sunt, Scripturâ addita fidem verbis scriptû faciunt. Verba non sunt propter sigilla, sed sigilla propter verba. In verbis tota voluntas declaratur, sed tamen fidei imbecillitas signum quoque postulat.* Hæc ille; unde notamus 1. Semper addita fuisse verbo signa, sed non uniusmodi neq; semper eadem. 2. Ut Apostolus Ecclesiam confert in V. T. infanti, in N. T. viro, illam nocti, hunc diei, ita etiam signa alia atque alia in eâ. 3. Sigilla esse propter verba.

L. Sed

L. Sed hinc circa priorem notam diligenter observanda venit distinctio illa inter Verbi divini seu veritatis cœlestis considerationem *essentialem* & *accidentalem*. Illa ratione veritatis cœlestis simpliciter & præcisè est necessaria, neque sine eâ Ecclesia ullò tempore esse potest, hinc enim ab Apostolo vocatur *κύριος καὶ ἐδρασίωμα τοῦ ἀληθείας*, 1. Tim. 3. v. 13. Servatur itaque veritas verbi divini in Ecclesia, sive extrinsecus prædicetur, sive tantum animis fidelium foveatur, eademq; conservat Ecclesiam tanquam fundamentum, cui superstructa est Ecclesia: Ephes. 2. v. 20. Hæc ratione sc. *consideratione accidentali*. quatenus nimirum prædicatio verbi attenditur; tum verbum prædicatum iterum dupliciter consideratur: *absolute* quâ prædicatur, & *modificate*, in quantum sincerè, prædicatur. Unde alii distinguunt in sincerâ prædicatione *id quod DEI est*, ab eo quod est *hominum*. *Verbum simpliciter* divinum est, absolutam DEI veritatem continens: proinde id, (ut jam antè dictum) simpliciter est necessarium, neque ullo tempore aut modo ab eâ separari potest. *Prædicatio verò verbi*, est actus humanus, & index illius prioris notæ. *Sinceritas* demum est modus hujus actionis, nempe prædicationis & professionis. Prædicatio ergo & sinceritas prædicationis non semper, neq; absolutè competunt Ecclesiæ, quum omninò possint conservari fideles, etiamsi aliquando præconio verbi DEI, vel saltem prædicationis sinceritate destituantur & professionem fidei non edant.

L.I. De Sacramentis hæc addimus: ea non esse simpliciter & absolutè necessariam Ecclesiæ notam, sed tantum ex eo tempore, quo Deus illa ordinavit; & ex hypothesi mandati divini. Nam I diu antè circumcisionem nulla fuere Sacramenta, sed sacrificia usitata. II. Circumcisio in deserto fuit intermissa diu. III. Agni Paschalis celebratio ordinaria tantum erat observanda in terra sancta. IV. Sacramenta sunt sigilla: Sigilla autem licet desint, res salva tamen manet. V. Liqueat hoc ex iis, qui antè octavum diem in V. T. obiere, & infantibus Christianorum, qui baptisari nequeunt. Ubi autem Sacramenta jam vigent & haberi possunt, ibi omnino sunt usurpanda, quia DEUS severè nobis mandavit, ut à se jam constituta ad salutem nostram adhibeamus.

L.II. Quod si ergo jam quærat de *Ecclesiâ Invisibili*, in quo-

nam coetu DEO colligatur Ecclesia, vel communitio sanctorum: Dubium nullum est, quin omnes admissuri sint, quod in illo coetu DEO colligatur Ecclesia in quo Verbum recte docetur, & Sacramenta administrantur juxta institutionem Christi, nam per hæc media sibi DEUS colligit Ecclesiam. Porro, cum diversi sint *coetus visibiles*, in quibus Verbum docetur, & Sacramenta administrantur, distinguendum inter ipsum Verbum, & quæ adduntur verbo traditiones & explicationes humanas: ut & Sacramenti essentialia à circumstantialibus accuratè sunt discriminanda. Nam quatenus verbum divinum docetur, præligitur, evolvitur, & quatenus Sacramenta integra retinentur, quoad substantialia, ut ut solium traditionum humanarum admixtum sit, & quantum ad circumstantialia Sacramentorum usus quodammodo defœletur, nihilominus per Verbum & Sacramenta DEUS efficaciter operari potest nonnullorum conversionem & regenerationem, quum ob extrinsecè accessoria quædam DEUM ordinationem suam deserere, non sit vero simile, nec culpam Pastorum ac Doctorum teneantur præstare oves vel auditores. Ita quamvis status Ecclesiæ Judaicæ corruptissimus fuerit, temporibus Christi & Apostolorum: dicitur tamen Actor. 15. v. 21. *quod Moses à temporibus antiquis habeat in singulis civitatibus, qui eum prædicent in Synagogis, & per omne sabbatum legant.* Quis verò dubitaret, apud quosdam saltem Verbum prædicatum fuisse efficax? cum nunquam revertatur vacuum, Elai. 55. 10. videantur hic etiam illa, quæ suprâ th. 33. diximus de Ecclesiâ in Papatu. Placet hic apponere verba Dn. D. Mylji, hanc nostram sententiam ulteriùs explicantia; quæ habentur in Explicat. August. Confess. artic. 7. membr. 3. fol. 119. Distinguit verò inter Ecclesiam præcisè & simpliciter sic dictam, & veram Ecclesiam his verbis: *Differunt ut plurimum; Ecclesiam esse, (quod cum vitio conjunctum esse potest) & esse veram Ecclesiam: sicut Christus inter discipulos & verè discipulos accuratè distinxit Joh. 8. v. 31. Ecclesiam simpliciter, quemadmodum facit, ita monstrat, etiam solius Verbi & Sacramentorum usus: & sic quidem monstrat ut, quamvis falsa sit Ecclesia, aliquos tamen in eo coetu electos esse minimè ducendum sit. Ad veritatem Ecclesiæ probandam majus aliquid requiritur.* Si itaque ulteriùs queratur, quisnam coetus pro verâ Ecclesiâ agnosci & haberi debeat, in quâ DEUS vel magnam

gnam

gnam, vel aliquam saltem piè fidelium & salvandorum partem sibi colligat, adeoque in quonam casu maximè oporteat quærere fideles, & salvandos, & ex quibus notis id infallibiliter constare possit? Hic quidem citra controversiam ea ab omnibus dicitur vera Ecclesia, in qua Verbum rectè & sincerè prædicatur, & Sacramenta administrantur legitime. Nos fatemur, inquit Valentinianus lib. 3. disp. 1. pag. 7. col. 181. neque veritate doctrinæ, neque legitimo Sacramento- rum usu Ecclesiam Christianare posse, & apud quos omninò hæc sint salva, ex iis constare veram Ecclesiam.

LIII. Tandem, quod doctrina celestis prædicatio & legitimus Sacramentorum usus vera Ecclesia, certis *ἰσχυροῖς* ab aliis discernendæ, veræ, propriæ & essentialis sint notæ, probamus I. Testimonii Scripturæ: Psalm: 147. v. 19. 20. Esai: 2. v. 2 3. cap. 59. v. ult. Matth: 28. v. 19. 20. Luc. 16. v. 29. Joh. 10. v. 27. Rom: 10. v. 14. Galat: v. 8. &c. II. Rationibus. 1. Quia eam semper ostendunt & manifestant. Nam omnis effectus proprius certò & infallibiliter ostendit suam causam; seu, omne officium proprium certò & infallibiliter ostendit suum subjectum: At verò prædicatio Verbi & Administratio Sacramentorum est effectus proprius, sive officium proprium Ecclesiæ, ita, ut sub ejus latitudine comprehendatur omne id, quod ad officium visibilis Ecclesiæ & externæ pertinet: E. prædicatio Verbi DEI & administratio Sacramentorum certò ostendit Ecclesiam. 2. Quia hæc *ἰσχυροῖς* soli Ecclesiæ conveniunt, & semper; sunt enim bona Ecclesiæ propria, & extra eam non reperiuntur, hinc enim illud: *extra ecclesiam nulla est salus*. 3. Hæc duo distinguunt Ecclesiam à quibusvis aliis cœtibus, à sanâ doctrinâ deficientibus, & in optimis Ecclesiis particularibus semper fuerunt. Semper cum dicimus, à tempore constitutionis & promulgationis singula æstimamus. Verbum & Sacramenta sunt Ecclesiæ bona, sed & DEI dona, ergo, ut, & quando à DEO præbentur, ita ab Ecclesiâ & tum habentur, ac tenentur. 4. deniq; hæc duo adæquantur Ecclesiæ, seu æquè latè patent Ecclesiæ, & prædicatio Verbi DEI, conjuncta cum administratione Sacramentorum. Tantum etiam de NOTIS ECCLESIAE, sequitur Tertium Disputationis nostræ membrum de Autoritate eiusdem.

LIV. Ne verò hæc disputatio nostra nimium excrescat iustumq;

modum excedat, breviter hæc de re sententiam nostram proponemus, asserentes: *Autoritatem Ecclesie totam dependere ab autoritate Scripturæ, adeoq; illâ posteriorem esse.* Interim tamen hoc fatemur: Ecclesiam, ut fidelem custodem, Scripturam apud se depositam, asservare. *Officium itaq; Ecclesie circa Scripturam est triplex:* 1. *Discernere Scripturam S. à prophanâ; Canonicam ab Apocryphâ.* Habent quidem libri divini, quia divini sunt, sive DE I Verbum, vim divinitus inditam, per quam animos hominum moveant, & in eis sibi de suâ à DEO autore derivatâ veracitate ac patefactâ doctrinâ fidem faciant; ad convincendos tamen animos illorum, qui veritatem religionis Christianæ, adeoq; ipsius Scripturæ autoritatem in dubium vocant, vel etiam planè ludibrio habent, utendum erit argumentis inducentibus, ab Ecclesie jautoritate externâ desumptis, fidemq; humanam gignentibus, deinde & in discernendis libris Canonicis ab Apocryphis Ecclesia testimonium perhibet, & ostendit quinam libri sint verè divini, quinam verò vel supposititij, vel incerti, vel pro genuinis in Ecclesiâ nunquam habiti. 2. Alterum Ecclesie officium est; *Scripturam S. juxta analogiam fidei explicare.* 3. *publicè predicare;* quia est velut præco, & *veritatis columna,* sed ea, quæ superstructa est fundamento, à quo si deflectit, corrui, & proinde tum demum credimus Ecclesie quando illa sequitur Christum, præeuntem voce, quum hic sit unicus & verus Pastor, nos illius cives, velut oves.

LV. Magna itaq; Ecclesie autoritas est, tam apud renatos, quando secundum Scripturam pronunciat, quam apud non renatos, qui pravo carnis judicio seducti credunt potius Ecclesie seu hominibus multis quam Spiritui S. ejusq; verbis in Scripturâ, quod etiam suo exemplo probavit olim Augustinus lib: contra Epist: fundam: cap: 4. scribentis: *Evangelio non crederem, nisi me catholica Ecclesia commoveret autoritas:* non tamen illa autoritas est absoluta, sed limitata, & Scripturæ S. alligata: Esai: 8. v. 20. Joh: 8. v. 31.

LVI. Coeterum, ut rectius constet, quidnam Ecclesie autoritas valeat, diligenter hæc observandum est, illam duplicem esse: *externam* unam, *internam* alteram. *Externa,* quatenus ipsa Ecclesia hodie est congregatio & multitudo amplissima, & nobilissima, complexa

complexa florem generis humani. Quidquid enim inter homines eruditum est, & animos habet disciplinis imbutos, & proinde de rebus ac religione iudicandi & vera à falsis discernendi solertia pol- lentes, id totum fermè intra Ecclesiæ pomæria continetur: quod extra eam deprehenditur, ferè rude & barbarum est, cujus iudicium nemo prudens magni fecerit. Sub initium nascentis Ecclesiæ aliter res sese habebat. *Non enim in eâ erant multi sapientes, non multi- potentes, non multi nobiles, 1. Cor: 1. 26.* Hæc autem Ecclesiæ *auto- ritas*, quam diximus *externam* non nisi humana est, nec fidem parit nisi humanam, magis apta suadere & inducere, quàm convin- cere. Et *quum prima Ecclesiæ deesset, locum ejus supplebant mira- cula*; DEUS enim costui suo semper præstò esse voluit, quo ho- mines comiter ad agnoscendam & amplectendam veritatem indu- ci possent. Quanta tamen & qualis sit ista autoritas, non capitur nisi ab hominibus rerum humanarum peritis, & status mundani gnaris, atq; adeò comparationem inter populos, qui intra & extra Ecclesiam sunt, instituere doctis.

LVII. Alia est autoritas Ecclesiæ propria, sed nemini infidelium cognita, quam jam ante *Internam* diximus. Hæc enim ipsa Ec- clesiæ competit per peculiarem gratiam & assistentiam principis sui capitisq; Christi & Spiritus S, per quam fit, ut *universa* in rebus fidei seu ad salutem necessariis errare nequeat. Et hæcenus *Catholica* sive Universalis Ecclesia infallibilis atq; adeò *columna & firmamen- tam veritatis est*, quod elogium ipsi tribuit Apostolus 1. Tim: 3. v. 15. Particulari Ecclesiæ id ipsum competit non absolutè & simpliciter, sed quousq; catholice vivum & verum membrum esse perseverat. Et sicut particularis Ecclesia potest deficere, ita etiam hoc elogium amittere. Inde dixit *Tostatus, præfat: in Matth. q. 13. Soli Ecclesia u- niversali convenire, quæ nunquam errat, quia nunquam tota errat.* Et id: ad prolog: in Matth. q. 4. *Ecclesia Latinorum non est universa- li Ecclesia, sed quadam pars ejus: idè, etiamsi ipsa tota errasset, non tamen errabat Ecclesia universalis, quia manet Ecclesia universalis in partibus illis, quæ non errant, sive illæ sint plures numero quàm erran- tes, sive non.*

LVIII. Esse verò Ecclesiam hoc, quem diximus, modo ab erro- ribus immunem, non constat, nisi ex promissionibus Christi, quas

Scrî-

Scriptura proponit Joh. 14. v. 16. Matth: 28. v. 20. cap. 16. v. 8. Non itaq; pessumdabunt persecutiones, non inundabunt flagitia, non oppriment hæreses vel errores, qui fundamentum salutis evertant.

LIX. Quoniam igitur hæ promissiones & his innixa infallibilitas & auctoritas per Scripturam innotescunt; manifestum est, infidelem, & qui Scripturam non agnoscat vel admittat, hac ipsa auctoritate ad Scripturam vel religionem amplectendam moveri non posse. Res adeo est clara, ut coegerit Francisc. Suarez tractat: de Fide disp: 3. sect: XII. reprehendere illos, qui docent: *quod fides nostra resolvatur in auctoritatem Ecclesiæ, Nam si id intelligant, inquit, de illi auctoritate, ut humana est, omnino falsum dicunt, quia illa non est fundamentum fidei. Si verò loquantur de auctoritate Ecclesiæ, ut regitur à Spiritu S. sic non sufficit illam credere vel illi credere fide acquisitâ, sed necessarium est credere fide infusâ quæ resolvenda est in illud principium: Quod DEUS dixit & promisit assistentiam Spiritus S. suæ Ecclesiæ: & ita necesse est tandem recurrere ad illam doctrinam traditam, imò Scripturam. Auctoritas itaq; quam humana majorem Ecclesiæ obtinet in ordine ad nostram cognitionem ab auctoritate Scripturæ pendet, non hæc ab illa. Interim, qui alteram cognoscere & æstimare potuerit ut sanè potuit Augustinus, ei fuerit non modò occasio credendi, sed etiam motivum, quo ad credendum invitetur & inducatur. Hac itaq; se commotum, & ut Scripturam admitteret, inductum fuisse, affirmare Augustinum nihil est mirum. Hæc de Auctoritate Ecclesiæ sufficiant.*

LX. De Regimine, potestate & Jurisdictione (liceat hac voce jam uti) Ecclesiæ, quarto & ultimo disputationis nostræ membro, duo hic notamus. 1. *Cuius regimen Ecclesiæ competat. 2. quot sint ipsius partes.* De priori firmiter statuimus: *Solum Christum esse Ecclesiæ caput, & ab eo immediatè omnem potestatem ordinis & jurisdictionis habere omnes Episcopos* Hæc assertio, ut patet, duo habet membra: 1. Christum esse solum caput Ecclesiæ; quod ita probamus: 1. ex nomine & S. Scripturæ circa hunc articulum aperta & clara assertione: Ephes: 1. v. 22. c. 4. 15. & c. 5. v. 22. Coloss: 1. 28. vide etiam quæ suprâ th: 35. diximus. 2. Ex omine & rei veritate: si quidem in nullo alio sunt, imò in nullo alio esse possunt, quæ requiruntur in capite hujus corporis mystici, quam in solo Christo.

Opor-

Oportet enim illud esse omniscium, omnipotens, infinitum, in omnibus tentatum, ut possit singulis membris *οὐρανῶν* Hebr. 4. v. 15. *Ὁρασησων*, 2. Tim. 4. v. 17. *Βουησων* Hebr. 2. v. 13. c. 4. v. 16. vide etiam Actor. 4. v. 11. & 12. Eph. 5. 23. 24. &c.

LXI. Non ergo Papa Romanus est caput Ecclesie: *Nam hic titulus est talis, qui soli Christo debetur, & in Scripturâ tribuitur:* ubi observandum, esse aliquam diversitatem illorum, attributorum, quæ Christo in S. Scripturâ tribuuntur. Quædam enim sunt Christo cum Apostolis aliisq; fidelibus Verbi ministris communia, ita tamen, ut Christo principaliter, his autem ministerialiter dentur, quum omnia habeat vel per naturam, vel per unionis gratiam, omniaq; agat *ἀποθεωθευκῶς*; hi autem ex ordinatione DEI in officio *θεραπευτικῶς*; quædam sunt & manent ei propria videlicet illa, quæ denotant ejus officium proprium, ut: esse Ecclesie Regem; N. T. Sacerdotem, caput, Sponsum, *δεξιποιμένα* &c. Ecclesie. Neque necesse est, ut, ubi quædam attributa communicantur, omnia omnino communicentur, quod patet in simili, à marito & uxore; nam, hæc ejus coruscant radiis, & quædam nomina ab eo capit, non tamen omnia.

LXII. 2. Papa Ecclesie caput esse non potest, *quia Ecclesia non est Papa corpus.* Probatum hoc: Quando ex professo tractatur similitudo de corpore humano, & Ecclesie applicatur, Rom. 12. 4. 5. 1. Cor. 12. v. 12. Ephes. 4. v. 16. c. 5. 23. nunquam hoc corpus mysticum Papæ vel Petro, cujus successionem Papam esse volunt Romanenses; sed semper & soli Christo attribuitur, tanquam unico capiti. Nec sequitur quod, quum Ecclesia sit visibilis, etiam caput quoddam visibile esse in his terris necesse sit. Non enim in omnibus accidentibus & qualitatibus caput hoc convenientiam habet cum corpore, aliàs sequeretur, quum membra hujus corporis sint mortalia, etiam de capite hoc esse asserendum. Vide hæc de re plura apud Flacium in l^{ib.} de controversiis religionis Papisticæ: & D. Gerhard. Tom. V. L. de Eccles. à pag. 118.

LXIII. Alterum assertionis nostræ membrum: *Omnes Episcopi* sive ab Apostolis sive ab Ecclesia vocatos, *immediate Jurisdictionem suam à Christo habere*, probamus ita: 1. Quâ ratione Apostoli regimen & Jurisdictionem suam habuerunt, eademq; quoque

E

Epi.

Episcopi habent, quia succedunt Apostolis: Atqui Apostoli suam potestatem, regimen & jurisdictionem à Christo immediatè habuerunt. E. &c. Major satis per se est manifesta, nam successor auctoritatem suam habet ab illo, à quo Antecessor; & Bellarminus, adversariorum promachus, hoc ipsum concedit, lib. 4. de P.R. c. 22. & seqq. Minor probatur ex Joh. 20. 21. Act. 1. ubi Matthias sorte fuit electus, non autem ab Apostolis constitutus: & Paulus Galat. 1. v. 1. expressè docet, se auctoritatem suam habuisse à Christo. Denique Apostoli à solo Christo sunt facti, Luc. 6. v. 13. Ephes. 4. v. 11. E. etiam à solo Christo omnem potestatem acceperunt. II. Ipsa Scriptura S. docet, Episcopos a Spiritu S: esse constitutos, & datos Ecclesiæ, Actor. 20. 28. 1. Cor. 12. 28. Ephes 4. v. 11. Quare cum ibidem dicatur, Christum etiam dedisse Pastores, utique illi suam potestatem & jurisdictionem ab ipso quoque acceperunt. III. Quia Christus nullo unquam tempore imperium & jurisdictionem in Ecclesiam universam uni cuiquam commisit; in primâ enim institutione omnibus Apostolis æqualem dedit potestatem & jurisdictionem: Joh. 20. v. 21 neque postea, quia tum procul dubio unus aliquis eam exercuisset, at nihil tale legimus viventibus adhuc Apostolis esse factum.

LXIV. *Partes potestatis, regimini, sive Jurisdictionis Ecclesiæ dua sunt: Una consistit in potestate juris condendi: altera in administratione disciplina Ecclesiastica.* Quod attinet potestatem juris condendi, negamus, Ecclesiam, Concilia, Papam vel Episcopos posse suâ auctoritate ferre leges: quæ in conscientia obligent. Fatemur autem posse Episcopos & Christianos magistratus leges in Ecclesiâ ferre, quæ ad decorum & *εὐταξίαν* externam spectant; & eas quidem omninò esse observandas, sed aliter, quàm illas leges, quas DEUS præscribit; non ut iis conscientia implicetur, nisi solum propter scandalum, & contemptum legitimæ auctoritatis; aliàs res ipsas esse *ἀδιάφογας*, seu medii generis. Si ergo contemptus appareat, aut scandalum, aut utrumque, tum peccare illos dicimus, qui has leges violant: sed negamus has leges conscientiam attingere, ut, si absit scandalum & contemptus superiorum, peccet contra Deum, qui aliter fecerit,

LXV. To-

LXV. Tota itaq; juris condendi potestas, quam habet Ecclesia & quam exercet vel in consilio, vel in presbyterio, est occupata circa ceremonias Ecclesiasticas, e. g. *Sanctificationes locorum, in quibus Verbum DEI publicè promulgatur & Sacramenta administrantur*: Matth. 21. 13. Marc. 11. v. 15. 16. 17. 18. (ubi obiter notetur, antiquitus templa semper fuisse clausa, quando in eis nulla publica religionis actio exhibebatur, quod hodiè quibusdam in locis non amplius observatur) it: *Sanctificatio diei Dominici, vel certè temporis*, quo populus Christianus conveniat, & DEO cultum suum præstet; & siquæ alia sunt hujus generis quæ ad disciplinam ceremoniarum spectant.

LXVI. *Disciplina Ecclesiastica est vel communis, vel propria.* Illa ad omnes Christianos sine discrimine spectat, eosq; sibi subicit, & *ἡ ἐξουχία* dicitur disciplina Ecclesiæ, seu Ecclesiastica. Hæc ad solos Ecclesiasticos, quos vocant, seu ministros Ecclesiæ pertinet, & aliàs Clericalis dicitur. *Disciplina communis* rursus est duplex: *una vitæ & morum; altera pœnitentiæ*, si quis gravius delictum commiserit. *Disciplina vitæ & morum* in eo potissimum sita est, ut non publici modò Ecclesiarum ministri, (quamquam hi præcipuè,) sed singuli etiam Christiani curam proximi sui gerant, in fide & cognitione Christi confirmet, & ad progressus majores in viâ DEI faciendos hortentur. Ac si fortè aliquis labatur, sive in errorem doctrinæ, sive in aliquod vitæ & morum vitium, tum ipsi, qui stat, incumbit, ut errantem in veram viam reducat, & ab omnibus pravis actionibus summo studio revocet. Vide Galat: 6. v. 1. 1. Thess: 5. v. 11. & 14.

LXVII. *Administratio* hujus disciplinæ fieri debet ab omnibus, inprimis Ecclesiæ præfectis quorum est, studiosè hæc in re sarcire, quod à privatis fuerit neglectum. Cogitent nimirum sedulo, quoscunq; ovis suis præfecerit Dominus, ex ipsorum manibus requirendas esse, quæcunq; eorum negligentia perierint, juxta illud Ezech: cap: 3. v. 17. & 18. it: cap. 34. à vers. 1. usq; 11. Personet auribus & animis illorum semper gravissima illa Pauli admonitio, facta ad Presbyteros Ephesinos; Actor: 20. à versu 18, usq; 32. Sed & Magistratui Christiano cura & administratio hujus disciplinæ incumbit. Præterquam enim quod Principi fideli à DEO mandata est cu-

ra utriusq; tabulæ, ut intelligat, ad officium suum non civilem tantum rem, sed etiam sacram & Ecclesiasticam pertinere: DELUS sæpe. Reges in S. Scripturâ jubet lucos succidere, idolorum statuas & aras evertere, librum legis sibi describere, & esse patronos atq; nutritios Ecclesiæ.

LXVIII. *Pœnitentiæ disciplina* ad eos propriè pertinet, qui vel contumaciter spernunt admonitiones, vel in graviora fuerint prolapsi peccata. Nam fideles Christi ministri in Ecclesiæ confortio tolerare non debent, nec ad Sacramenta admittere, quos non possunt ex fructibus ipsorum veros Domini discipulos & sectatores agnoscere. Qui in graviora peccata, h. e. flagitia & scelera ruunt, hi sanè Christi jugum perfringunt, & se abjiciunt, pietatemq; quam ore professi sunt, factis abnegant, neq; peccati hujus veniam consequi possunt, nisi impietatis suæ atrocitatem serio agnoscant, & deplorent, vivâ & efficaci pœnitentiâ compuncti. Proinde est in munere fidelium curatorum Ecclesiæ, non solum ad veram animi pœnitentiam de peccatis adhortari, verum etiam ad illam demonstrandam, & fructibus probandam Christi autoritate ligare, nec eo vinculo solvere, donec de verâ suâ pœnitentiâ fidem Ecclesiæ fecerint, per fructus vero Christiano dignos: vide Matth: 18. v. 18. 1. Cor. 5. v. 3. 4. 5. 2. Thess: 3. v. 14. 15.

LXIX. *Modus hujus discipline* est institutionis Christi determinatio quædam *pro ratione circumstantiarum*: ita, ut peccata *occulta* privatim, *palàm manifesta*, publicè: *itemq; leviora objurigatione, graviora*, excommunicatione castigentur. 1. Tim: 5. v. 20. 1. Cor: 5. v. 13. Matth: 18. v. 15. 16. 17. Severitas autem excommunicationis Spiritu mansuetudinis ita est temperanda, ne tristitiâ absorbeat, in quem animadvertitur: Galat: 6. v. 1. 2. Cor: 2. v. 6. 7. 8.

LXX. *Disciplina* ministrorum Ecclesiæ propria, quæ aliàs *Clericalis* dicitur, continetur certis quibusdam canonibus, quos sibi veteres Episcopi, suoq; ordini imposuerunt: Vide Canones Apostolicos 6. 19. 26. 41. 42. 44. 53. 80. 82. (qui vulgò à Pontificiis pro genuinis & verè Canonicâ autoritate præditis habentur, sed falsum est ab ipsis Apostolis Canones hos fuisse constitutos.) Hi verò Canones examinandi sunt ad illum canonem Spiritus S. qui est Actor: 20. v. 28. in Epistolis ad Timoth: & Titum: & 1. Petr. 5. Filium hic abrum-

abrupimus & Ecclesiae fundamentum & caput unicum, I. C. ro-
gamus, ut sibi apud nos quoq; seruet Ecclesiam, eamq; contra in-
ferorum portas defendat. Amen.

Ne pagina vacaret, placuit sequen-
tes quaestiones ad praesentem materiam
pertinentes, unà cum loco illo Lutheri,
quem supra citavimus,
apponere.

- Queritur 1. An qui baptizati non sunt, ad Ecclesiam per-
tineant? Disting.*
- 2. An Lutherus κη. δολιχην in Symbolo rectè verterit
Christlich? Affirm.*
- 3. An status Monarchicus Ecclesiae competat ratione capi-
tis visibilis? Negat.*
- 4. An Pontifici Romano, non ut tali, sed ut Episcopo, propter
pacem & tranquillitatem Ecclesiae concedi posset a-
liquis primatus Ordinis? Affirm.*
- 5. An Ordines Ministrorum Ecclesiae admittant certos gra-
dus? Affirm.*
- 6. An Apostoli Ecclesiam gubernarint Aristocraticè?
Affirm.*

Locus B. D. Lutheri Tom. 6. Jen. pag. 92.
Es hat Gott mit Macht vnd Wunder erhalten/
daß dennoch vnter dem Pabst blieben ist / erstlich
die Heilige Tauffe. Darnach auff der Sankel der
Text des Heiligen Evangelij in eines jeglichen
Landes Sprache. Zum Dritten die Heilige Ver-
gebung vnd Absolution / beyde in der Beicht vnd

öffentlich. Zum Vierdten das Heilige Sacra-
ment des Altars / daß man zu Ostern vnd sonst
im Jahre den Christen gereicht hat / wiewol sie ge-
raubt haben die eine Gestalt. Zum fünfften das
Beruffen oder Ordiniren zum Pfarr Ampt / Pre-
dig Ampt / oder Seelsorge / die Sünden zubin-
den vnd lösen / vnd im sterben oder auch sonst zu-
trösten / dann bey vielen der Brauch ist blieben /
daß man den sterbenden das Crucifix fürgehalten
vnd sie erinnert des Leydens Christi / darauff sie
sich lassen solten. Zuletzt auch das Gebet / als
Psalter / Vater vnser / der Glaube vnd Zehen Ge-
bot: It. Viel guter Lieder vnd Gesenge / beyde La-
teinisch vnd Deutsche / wo nun solche Stücke noch
blieben sind / da ist gewißlich die Kirche vnd etliche
Heiligen blieben / dann es sind alles die Ordnung
vnd Früchte Christi / außgenommen der Raub
der einigen Gestalt / darumb ist hie gewißlich Chri-
stus bey den seinen gewesen / mit seinem Heiligen
Geist / vnd in ihnen den Christlichen Glauben /
erhalten. Wiewol es alles schwächlich zugegangen /
gleich wie zur Zeit Elias / da sieben tausend so
schwächlich erhalten worden / daß Elias selbst mei-
nete / Er were allein ein Christ / dann so gewaltig
als Christus hat müssen erhalten die Tauffe / wi-
der soviel Exempel der Berck vnd Secten / vnd
den Text des Evangelij vnd die andern obgenan-
ten

ten Stück/ wider so mancherley NebenLehre
von Heiligen/ vom Ablass &c. Also gewaltig hat
er müssen erhalten die Herzen/ daß sie ihre Tauf-
fe/ Evangelium &c. nicht verlohren noch verges-
sen haben/ bey so viel ergerlichem Wesen; Hat
auch gar starck müssen vergeben/ vnd durch die
Singer sehen/wo seine Christen zuweilen gefallen/
vnd betrogen sind/ wie er S. Petro vnd den Apo-
steln hat müssen vergeben ihr verleugnē. Sonder-
lich aber hat er müssen seiner armen Kirchen zu
gutt halten/ das sie ohn ihren willen hat emperen
müssen/ als mit Gewalt ihr geraubet die eine Ge-
stalt des Sacraments/ vnd wenn sie gleich ihr
ganzes Leben wehren verführt gewest/ hat er sie
doch am Ende heraus gerissen wie aus einem
Fener als S. Bernhard/ Gregorius/

Bona ventura &c.

*Desidia pullus, torpentis mysta vacuna
Serpas humi, segnis meliores deside vitā
Annos infamee. Non horsum vertere curas
Mens WAGNERE tibi est, procul à te spernere turpem
Segnitiam occepisti, gnarus sic pergito, patris
Non fallas de te conceptam spem: sua vendit
Dona labore DEUS. Labor unus premia larga
Expectat: sed aget deses in glorius ævum.*

In gratiam præstantissimi

Dn. M. JOHANNIS HENRICI WAGNERI

Johannes Quistorpius, D.

& Theol. Facult, Senior.

Clarissimo

Clarissimo atq; Eximio

Dn. M. JOHANNI HENRICO WAGNERO,

Dum, quæ sit sacræ collectio credula gentis,
Quæ genuina minus, docto spectamine monstras,
Ingentes, WAGNERE, Tibi communio sancta
Christigenum lætata parat per solvere grates.
Patria certatim, tua cura, Ecclesia plaudit,
Et Lutherani quisquis commercia coctus,
Ast illibata cum religione, frequentat.
Mugiat horrendo Romana cathedra beatu
Fallaq; Te contra furibundo jactitet ore;
Increpet *Esavi* soboles rixosa, tuasq;
Obturpare theses reprobis desideret ore,
Non oberit, quia vera doces, puerilia regni
Papalis sacra dum lance crepundia libras,
Quæq; habeat monstras Ecclesia *dei* *uxora* Christi,
Scilicet haud regnum ficta aut successio Petri,
Sed facti transmissa ad nos oracula Verbi
Et Sacramenti Scripturæ consonus usus.
His tua quum careat mentita Ecclesia, Papa,
Quis spuriam neget esse, licet non ærelavatus?
Perge ita lymphatos censurâ carpere doctâ
Errores, quos turba supersticiosa profundit.
Perge ita, ceu nobis de Te spes optima fulsit
Quòdq; ingressus iter, magnis conatibus urge,
Vidimus hic omnes quos te exantlare labores:
Olim scanfurum sic summa cacumina laudum,
Sic prædulce decus, sic præsidiumq; futurum,
Sacra coronabit gens, & labor improbus olim:
Nominis & memorem tanti usq; merebere famam
Quæ referat pennâ solvi metuente superstes.
Hæc etenim pietas, hæc sacra volumina Varum,
Trita diu noctuq; ferunt, æternaq; tandem
Nunquam defessi speramus dona Talenti.

Sic accelerab.

M. Henricus-Conrad. Sarmichhausen.

os (o) so

